

HELSINGIN YLIOPISTO

Käännöslaatu av-käännösalan kuohunnan jaloissa

Kyselytutkimus av-kääntäjien työoloista

Tiina Kurvi

Pro gradu -tutkielma

Englannin kääntäminen

Nykykielten laitos

Helsingin yliopisto

tammikuu 2013

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
2. Av-käännösalan tila ja kehitys.....	6
3. Metodi.....	10
4. Teoriaa av-kääntämisen laadusta	12
4.1. Laadun määrittely	12
4.2. Laadunhallinta ja -tarkkailu.....	15
5. Analyysi	19
5.1. Taustatiedot	19
5.2. Motivaatio ja työolot	23
5.3. Laatu.....	32
5.4. Erilaisten työolojen vaikutuksien vertailu.....	39
5.5. Palaute	42
6. Keskustelua kyselyn tuloksista.....	47
6.1. Laatu henkilökohtaisten asenteiden ja motivaation sekä työolojen ristivedossa	47
6.2. Toimeksiantajien rooli laatukriteereiden luojana ja laadun ylläpitäjänä	51
7. Yhteenveto ja suuntaviivoja lisätutkimuksille.....	55
Lähdeluettelo	57
LIITE 1	61
English summary	68

Kuvat

Kuva 1. Translator's daffodil (Bittner 2011).....	13
Kuva 2. Laadun kolme ulottuvuutta (Abdallah 2007)	14

Kuvaajat

Kuvaaja 1. Koulutus	20
Kuvaaja 2. Oletko työsuhhteessa, freelancer, yrittäjä vai jokin muu?	21
Kuvaaja 3. Mikä/Mitkä seuraavista on työnantajasi tällä hetkellä?	22
Kuvaaja 4. Kuinka tärkeää työtä koet tekeväsi?	25
Kuvaaja 5. Kuinka tärkeänä koet muiden ihmisten työtäsi pitävän?	26
Kuvaaja 6. Onko saamasi palkka mielestäsi selvästi liian pieni, vähän liian pieni, sopiva vai liian suuri?	28
Kuvaaja 7. Kuinka usein joudut työskentelemään kovalla kiireellä?	29
Kuvaaja 8. Kuinka usein joudut työskentelemään kovan paineen alla?	30
Kuvaaja 9. Oletko katsonut tekemiäsi av-käännöksiä sen jälkeen, kun ne on jo julkaistu yleisölle?	35
Kuvaaja 10. Kuinka usein olet tyytyväinen työn jälkeesi?	36
Kuvaaja 11. Oletko huomannut av-käännöksissäsi virheitä tai parantamisen varaa?	37
Kuvaaja 12. Onko omien tietojesi mukaan av-käännöksiisi ikinä tehty muutoksia jälkeenpäin sinulta kysymättä?	38
Kuvaaja 13. Harjoittaako työnantajasi jonkinlaista laatukontrollia tai oikoluettuttamista?	42
Kuvaaja 14. Luetutatko itse av-käännöksiäsi jollain toisella henkilöllä ennen palautusta?	44

1. Johdanto

Av-käännös eli audiovisuaalinen käännös on termi, joka kattaa monien erilaisissa viestimissä ja eri ruuduilla esitettyjen, usein liikkuvaa kuvaa ja ääntä yhdistelevien ohjelmien ja viestien kääntämisen (Díaz Cintas & Remael 2007: 8-9). Suomessa yleisin ja tutuin av-kääntämisen muoto on ulkomaisten tv-ohjelmien ja elokuvien tekstittäminen suomeksi. Vaikka tekstitykset ovat lähes poikkeuksetta jokaiselle suomalaiselle olennainen osa arkipäivää ja jokapäiväistä lukemistoa, uutiset tekstityksien takana vaikuttavista voimista eivät kuitenkaan ole kantautuneet kovin hyvin suuren yleisön korviin saakka. Av-käännösalalla on parina viime vuotena kohistu paljon, kun pitkään jatkunut monikansallisten käännöstoimistojen suvereeni kääntäjien palkkojen ja oikeuksien poljenta on saanut varsin hajallaan olleita av-kääntäjiä yhdistämään rivejään ja nousemaan vastarintaan. Tässä työssä aionkin perehtyä siihen, mitä ruututekstien kulissien takana tapahtuu, ja tutkia av-kääntäjillä teetetyn kyselyn avulla, miten vaihtelevat työolot vaikuttavat av-käännösten laatuun¹.

Paljon kuulee puhuttavan siitä, miten katsojat kotisohvillan päivittelevät tekstitysten kelvottomuutta. Tekstitykset ovatkin käännösmuotona poikkeuksellisen alttiita kaikenlaiselle arvostelulle, koska ruudulla sekä kuuluu lähtöteksti että näkyy käännös (Díaz Cintas & Remael 2007: 55). Vähäiselläkin kielitaidolla katsoja voi saada jonkinlaisen käsityksen alkuperäisdialogista, mikä luo odotuksia esimerkiksi sille, mitä sanoja tekstityksissä pitäisi olla. Tekstityksien puutteet suhteessa ruudulla puhuttuun dialogiin eivät kuitenkaan aina johdu kääntäjän heikosta kielitaidosta vaan esimerkiksi käännösmuodosta johtuvista ajan ja tilan rajoitteista. (Díaz Cintas & Remael 2007: 56-57.) Harvalla katsojalla myöskään on käsitystä nykyisistä av-käännösalan realiteeteista ja siitä, millaisissa työoloissa ja miten kiireellä tekstityskäännökset on ehkä jouduttu tuottamaan. Tekstityskäännösten rajoitteiden puitteissa optimaalisin käännösvaihtoehto harvoin löytyy kädenkäänteessä.

---

¹ Työolojen suhteesta av-käännösten laatuun on juuri ennen tämän työn valmistumista ilmestynyt myös Tarmo Hietamaan tutkimusmenetelmiltään omaani kvalitatiivisempi pro gradu -tutkielma *Kaukoavaruuden kääntäjät: Av-kääntäjien työolojen vaikutus vieraiden maailmojen luonnissa* (2012).

Tv-tekstitykset ovat yksi luetuimmista, ellei jopa luetuin, tekstilaji Suomessa (Mäkisalo 2006: 254-255), ja tekstityksien on arveltu olevan yksi syy siihen miksi suomalaiset lapset pärjäävät niin hyvin kansainvälisissä oppimisvertailuissa, kuten PISA-tutkimuksen lukutaitovertailussa (Rekola 2010). Kyse on siis hyvin merkittävästä tekstimuodosta, vaikkei se tekstityskäännösten saaman huomion ja julkisuuden takia siltä vaikutakaan. Jos tekstityksistä ylipäätään puhutaan, yleensä keskitytään vertailemaan millaisia käännösvirheitä kukakin on ruudusta bongannut. Näille ”käännöskukkasille” nauretaan muun muassa Jouni Paakkisen suositulla internetsivustolla, joka on myös poikunut jo kolme av-kääntäjien kömmähdyksille omistettua kirjaa (Paakkinen 2012).

Av-käännösosalasta kiinnostuneena ja huolestuneena päätin tutkia gradussani, millä tavalla ja missä määrin työolot oikeastaan vaikuttavat tekstityksien laatuun. Ihmiset ja heidän työtapansa ja työolonsa ovat niin erilaisia, että yksittäisten käännösten vertailu olisi hankalaa, joten päätin koota tutkimusmateriaalini kysymällä tekstittäjiltä itseltään heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan omasta työskentelystään ja siitä, millaista palautetta ja ohjeistusta he saavat. Paremman kattotermin puutteessa viitataan tässä työssä työoloilla kokonaisvaltaisesti palkkauksen, kiireen ja paineen lisäksi myös esimerkiksi kääntäjän nauttimaan arvostukseen, työilmapiiriin sekä työnantajan laatutavoitteisiin ja laatukontrolliin sekä kääntäjän saamaan palautteeseen.

Kyselyn toteutin keväällä 2012 sähköisellä lomakkeella, josta tiedotin suljetulla av-kääntäjien foorumilla tavoittaakseni juuri oikean kohderyhmän edustajia. Koska alan tilanne kuitenkin elää ja muuttuu koko ajan, työni laahaa väistämättä perässä. Syksy 2012 on ollut erityisen vaiheikas, ja tv-käännösosalalla on tapahtunut suuria rakennemuutoksia. Alan viimeisimmät kärjistymät eivät siis ole vaikuttaneet tutkimusmateriaaliini, ja tämä seikka on hyvä ottaa huomioon, vaikkei se työn tulosten merkitystä vähennäkään.

Luvussa 2 kerron hieman tarkemmin av-käännösalan viime vuosien käännteistä ja kehityksestä, ja luvussa 3 esittelen tutkimusmetodini. Luku 4 käsittelee sitä, mitä av-kääntämisen laadusta on aikaisemmin kirjoitettu. Luvussa 5 esittelen kyselyn vastauksia, ja luvussa 6 pohdin näiden tulosten merkityksiä ja mahdollisia

johtopäätöksiä. Luku 7 sisältää yhteenvedon tutkimuksen tuloksista ja suuntaviivoja jatkotutkimuksille.

2. Av-käännösalan tila ja kehitys

Suomessa av-kääntäjät ovat jakaantuneet kahteen ryhmään työolosuhteiden mukaan: toisaalta on Yhtyneet-työehtosopimuksen piiriin kuuluvat Ylen työsuhteiset av-kääntäjät (vielä tovi sitten tähän ryhmään kuuluivat myös MTV MEDIAn runsaat sata av-kääntäjää) ja toisaalta av-käännöstoimistoille yleensä yrittäjinä töitä tekevät av-kääntäjät. Yhtyneet-sopimus takaa kääntäjille kohtuullisen palkan lomarahoineen, kun taas toimistoille töitä tekevien palkkiot ovat usein vain murto-osa tuosta tasosta ja siitäkin vähästä pitää yrittäjänä lohkaista työntajalle muuten kuuluvat maksut ja muut sivukulut. (Ihander & Sorsa 2010.) Merkittävin lisäkulu on YEL-eläkevakuutus, jolla yrittäjä huolehtii eläketurvastaan. Verohallinnon määritelmien mukaan alle 53-vuotiaiden yrittäjien YEL-maksu vuodelle 2012 oli 22,5 % tuloista. (Verohallinto 2011.)

Suomessa toimii tällä hetkellä monia av-käännöstoimistoja, joista suurimpia ovat monikansalliset Broadcast Text International Oy ja SDI Media Finland Oy.

Monikansallisten yhtiöiden tinkimätön voiton tavoittelu ja hintakilpailu ovat johtaneet siihen, että toimistokääntäjien palkkioita on leikattu yhä uudestaan, vaikka työmäärä ja työvaatimukset ovat vain lisääntyneet digimurroksen ja tv-kanavien lisääntymisen myötä. (Ihander & Sorsa 2010.)

Jo kesällä 2009 muutama alan syöksykierteeseen kyllästynyttä av-kääntäjää alkoi työskennellä hajallaan olevien kollegoidensa yhdistämiseksi ja tilanteen parantamiseksi. He loivat internetsivuston ja suljetun keskustelufoorumin alan tilasta keskustelemista ja tiedottamista varten². Yhdistäytyminen ja vastarintailmapiiri saivat kunnon sysäyksen saman vuoden joulukuussa, kun selvisi, että Broadcast Text International on voittanut suomalaisen Pre-Text Oy:n hintakilpailussa Nelosen kanavien käännöksistä. (Helin 2010.) Lähes pelkästään Neloselle käännöksiä tuottaneelta Pre-Textiltä jäi syksyllä 2010 työttömäksi noin 60 kääntäjää, mikä oli lähes viidesosa kaikista alan ammattilaisista (Rekola 2010).

---

² <http://forum.av-kaantajat.fi>

Av-kääntäjien yhdistäytyminen ei ole kuitenkaan vielä onnistunut ajamaan monikansallisia käännöstoimistoja kovin ahtaalle, koska ne värväävät paljon kielten opiskelijoita ja muita alasta kiinnostuneita, jotka haluavat työkokemusta ja jotka kokevat työn hauskaksi, mutta joilla ei ole käsitystä kohtuullisista palkkatasoista tai omista oikeuksistaan. Kääntäjät patistetaan yksityisiksi elinkeinoharjoittajiksi, jotta yhtiö säästäisi työnantajakuluissa, vaikka yhtiön sanellessa työehdot työ muistuttaa pikemminkin työsuhteisuutta kuin yrittäjyyttä. Käännöstoimistot vaativat myös usein kääntäjiä luovuttamaan käännöstensä tekijänoikeudet, jolloin yhtiö voi käyttää ja muokata käännöksiä miten haluaa ilman erillistä korvausta. (Ihander & Sorsa 2010.) Av-käännösaktiivit ovatkin lähestyneet myös kieli- ja käännösalan opiskelijoita kutsumalla heitä mukaan foorumille ja käymällä yliopistolla luennoimassa.

Sittemmin av-käännöstoimistoille on onnistuttu neuvottelemaan työehtosopimus, joka pohjautuu Yhtyneet-sopimukseen ja takaa toimistokääntäjille kohtuulliset palkat, mutta ainoastaan Pre-Text on allekirjoittanut sen. Neuvotteluihin kutsuttiin myös suuret yhtiöt Broadcast Text International ja SDI Media, mutta BTI ei lähtenyt mukaan ollenkaan ja SDI:kään ei lopulta sitoutunut sopimukseen. Aikaansaatu sopimus on hyvä pohja alan työolojen parantamiselle, mutta sillä ei ole kovin suurta käännteentekevää vaikutusta, jos alan isoimpia toimijoita ei saada sen piiriin mukaan. (KAJ ry 2011.)

Pieni erävoitto monikansallisille käännöstoimistoille oli myös se, että Akavan Erityisalojen ja Journalistiliiton pyytäessä työneuvostolta lausuntoa Broadcast Text Internationalin freelance-kääntäjien työsuhteisuudesta, 2.12.2011 annetun lausunnon mukaan työsuhteisuuden ehdot eivät täyty. Lausunto oli yllättävä, sillä vuonna 2006 työneuvosto tuli samankaltaisessa tilanteessa päinvastaiseen päätökseen määritellesään MTV:n freelance-kääntäjät työsuhteisiksi. (Suomen Journalistiliitto 2011.) Työneuvoston näkemyksen mukaan BTI voi siis jatkossakin vaatia kääntäjiltään yrittäjyyttä, eikä yhtiön tarvitse huolehtia heidän lomarahostaan tai eläkkeistään.

Syksyllä 2012 av-käännösala koki Pre-Textin tappiota vielä suuremman iskun, kun MTV ilmoitti ulkoistavansa käännöstoimintansa BTI International Oy:lle, joka on Broadcast Text International -konsernin tytäryhtiö. MTV perusteli kauppaa sillä, että se pyrkii ”säilyttämään markkinajohtajuuden nykyisissä ydinliiketoiminnoissa sekä

varmistamaan, että yhtiö saavuttaa markkinajohtajuuden myös uusissa kuluttajälähtöisissä sähköisen median palveluissa”. Sisäisistä palveluista vastaava teknologiajohtaja Risto Koivula kommentoi ulkoistusta seuraavasti:

Käännösten korkea taso on myös jatkossa MTV MEDIALle tärkeää. Broadcast Text International -konsernilla on vankkaa osaamista tekstityskäännösten alalla ja uskomme, että kaupassa heille siirtyvän käännöstoimintayksikön osaaminen auttaa heitä kehittämään palveluita yhdessä edelleen ja käännöstyön taso pysyy korkeana. (MTV MEDIA 2012.)

Yllättävä käänne sai monet tahot, muun muassa kääntäjäliitot (Suomen Journalistiliitto 2012a), yliopistojen kääntämisen ja tulkkauksen opettajat ja tutkijat (Abdallah & Kinnunen 2012), opiskelijajärjestöt (Opiskelijajärjestöt 2012) ja MTV:n Ohjelmatyöntekijät (Suomen Journalistiliitto 2012b), julkisesti kritisoimaan MTV:n päätöstä ja toimintaa. Broadcast Text International ei suostunut avoimesti neuvottelemaan uusien kääntäjiensä tulevaisuudesta, ja pelko palkkioiden ja työehtojen huomattavasta heikentymisestä johti irtisanoutumisiin. Melko pian liikkeenluovutuksen jälkeen kaikkiaan 98 entisistä MTV:n 114 kääntäjästä irtisanoutui. (Sorsa 2012.) Irtisanoutuneiden määrä nousi myöhemmin 101:een (Suomen Journalistiliitto 2012c).

MTV:n ulkoistamiskiista kärjistyi marraskuussa 2012 siihen, että toimitus- ja ohjelma-alan ammattilaisia edustava Journalistiliitto sekä kulttuurin, hallinnon ja liike-elämän asiantuntija- ja esimiestehtävissä toimivien etujärjestö Akavan Erityisalat asettivat Broadcast Text Internationalin ylityökieltoon ja hakusaartoon sekä tytäryhtiö BTI Internationalin hakusaartoon. Toimilla halutaan muun muassa estää se, ettei irtisanoutuneiden, entisten MTV-kääntäjien työtä pystyttäisi enää korvaamaan teettämällä ylitöitä yhtiön muilla kääntäjillä. (Suomen Journalistiliitto 2012c.)

Jupakan eri vaiheista on uutisoitu maan suurimmissakin medioissa aina Helsingin Sanomia myöten (Väliaho 2012), joten tapahtumat ovat saaneet paljon enemmän julkisuutta kuin Nelosen ohjelmien siirtyminen BTI:n käännettäväksi. Tämä saattaa osaltaan johtua siitä, että Nelosen ohjelmien kohdalla kyse oli alihankkijan vaihtamisesta, kun taas MTV ulkoisti talon omat kääntäjät. MTV:n liikkeenluovutuksen

myötä Yle on nykyään ainoa työnantaja, joka maksaa av-kääntäjilleen Yhtyneet-tason mukaista kunnollista palkkaa (Aromaa 2012).

Alan tilan heikentymisen seurauksia pohdittiin jo kauan ennen MTV:n ulkoistamisuutisia. Jos alamäki jatkuu ja työolot eivät av-käännöstoimistoissa huomattavasti kohene, on vaarana, että av-käännösalaasta tulee aliarvostettu läpikulkuala, jolla opiskelijat työskentelevät lyhyen aikaa ennen siirtymistään muille, tuottoisammille ja paremmille työurille (Rekola 2010). Koulutetut ammattilaiset, jotka ovat avainasemassa alan kehittämisessä ja laadukkaiden käännösten tuotannossa, vaihtavat alaa, koska ymmärtävät ammattitaitonsa arvon eivätkä alistu toimistojen kyykytettäviksi. Tilanne voi johtaa suomen kielen rapautumiseen, kun amatöörikääntäjät ovat niin suurelta osin vastuussa Suomen luetuimmasta käännöslajista. Av-kääntäjät luovat sitä kieltä, jota koko muu Suomi käyttää. (Mannerkoski 2010.)

3. Metodi

Tutkimusmateriaalin keräämiseksi tein Helsingin yliopiston e-lomakkeella av-kääntäjille suunnatun kyselyn (LIITE 1), jonka toteutin huhtikuussa 2012. Juuri oikean yleisön tavoittamiseksi julkaisin kyselyni av-kääntäjien suljetulla foorumilla ja tiedotin siitä myös yliopiston kieli- ja käännösaineiden sähköpostilistoilla. Lisäksi foorumin aktiivijäsenet välittivät vastauspyyntöä esimerkiksi Suomen av-kääntäjien Facebook-sivulla.

Lomakkeessa kysyin av-kääntäjien omia näkemyksiä heidän työoloistaan, omasta työskentelystään, työnsä jäljestä sekä heidän saamastaan ohjeistuksesta ja palautteesta. Av-kääntäjillä viitataan niin kyselyssä kuin yleisesti tässä työssä tekstityksiä tekeviin kääntäjiin, sillä esimerkiksi av-kääntäjien verkkosivujen perusteella tekstittäjät itse tapaavat kutsua itseään nimenomaan av-kääntäjiksi.

Kyselyssä on paljon avoimia kysymyksiä, koska aihetta on vaikea lähestyä suljettujen vaihtoehtojen kautta ja halusin antaa kääntäjille vapaat kädet kertoa kokemuksistaan. Vastaajien motivoiminen on yksi kyselyn tekemisen perusongelmista, ja avoimien kysymysten käyttöä yleensä vältetään viimeiseen asti senkin takia, että ne ovat työläitä vastaajille (Gillham 2000: 5,10). Koska av-kääntäjät kuitenkin itse ovat tyytymättömyyttään aktivoituneet ja kysely omalta osaltaan kiinnittää huomiota alan epäkohtiin ja auttaa sitä kehittymään, luotin vastaajien vastaushalukkuuteen, etenkin kun av-foorumin kautta tavoittaa juuri näitä aktiivisia henkilöitä.

Vastausten kattavuuden kannalta yksi ongelma on kuitenkin se, että kaikkein huono-osaisimpia, kuten Broadcast Text Internationalin kääntäjiä, ei ainakaan kyselyn toteuttamishetkellä tavoittanut kovin hyvin foorumin kautta. Foorumin ylläpitäjäaktiivitkaan eivät olleet onnistuneet kunnolla tavoittamaan tätä suurta ja kokonaisuuden kannalta kriittistä kääntäjäryhmää, mikä johtuu omalta osaltaan BTI:n pyrkimyksestä pitää kääntäjänsä yksin ja eristettyinä muista. BTI:n kääntäjillä ei esimerkiksi ole omaa sähköpostilistaa tai muuta vastaavaa keinoa tavoittaa samalle yhtiölle työskenteleviä kollegoita. Kun tietoa on mahdotonta viedä kääntäjän luokse,

on toimistokääntäjien oman tiedonhaun ja aktiivisuuden varassa löytävätkö he foorumin äärelle ja muiden av-kääntäjien pariin. (Ihander 2012.)

Kokonaiskuvan kannalta oleellisen tärkeitä vastauksia olisivat tietenkin myös ne huonoimmista työoloista kärsivien itseanalyysit, etenkin kun suurin osa Suomen av-kääntäjistä vaikuttaisi tekevän työtä ehdoilla, joihin he ovat tyytymättömiä, mutta yllämainitusta syystä kyselyyn vastanneista epätavallisen iso osa on työoloihinsa tyytyväisiä MTV:n ja Ylen kääntäjiä. Kuten aikaisemmin tässä työssä on jo mainittu, koko käsite ”MTV:n kääntäjät” on kuitenkin sittemmin lakannut olemasta MTV:n ulkoistettua käännöstoimintansa BTI:lle. Alan tilan kärjistyttyä ammattikunta myös näyttäisi kokonaisuudessaan olevan aktivoituneempaa ja av-kääntäjien tilanne ylipäätään mediajulkisuuden myötä aivan erilaisilla esillä kuin kyselyn toteutuksen aikaan keväällä 2012.

4. Teoriaa av-kääntämisen laadusta

Av-käännösyhtiöt lupaavat asiakkailleen laatua (ks. luku 6.2.), av-kääntäjät itse usein pyrkivät tekemään mahdollisimman hyvää jälkeä (ks. luku 6.1.) ja katsojista ainakin käännösvirheistä palautetta antavat myös vaativat laatua (ks. luku 5.5.), mutta mitä av-käännöslaatu oikeastaan on? Laatu itsessään on tuttu yleiskielen sana, mutta miten se määritellään ja miten sen voi saavuttaa? Tässä luvussa käsittelen sitä, mitä av-käännöslaadun määritelmästä ja hallinnasta on aikaisemmin kirjoitettu.

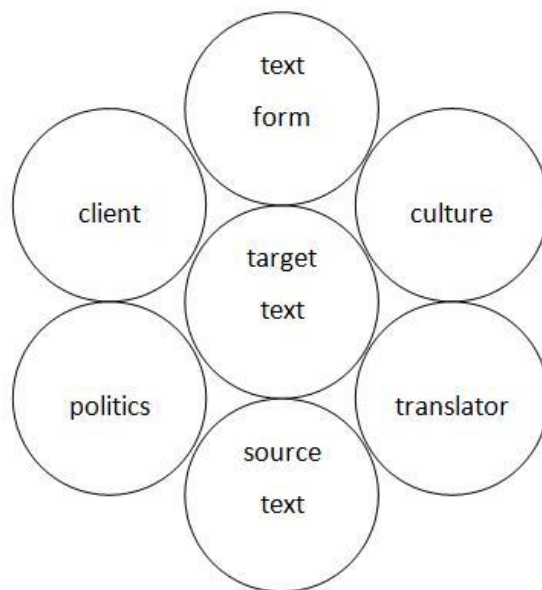
4.1. Laadun määrittely

Artikkelissaan *Tekstittämisen laatu - mitä se oikein on?* (2007) Kristiina Abdallah pohtii laadun käsitettä ja toteaa sen olevan varsin sekava käsite. Yleismaailmallisesti ja usein käännöstieteessäkin laadulla viitataan hyvään laatuun ja erinomaisuuteen, mutta esimerkiksi liike-elämässä se yleensä tarkoittaa hinnan ja laadun suhdetta (Abdallah 2007: 280-282). Abdallah nimittää tätä käännöstieteiden perinteistä hyvyyteen perustuvaa laatu käsitettä **tuotekeskeiseksi laaduksi**. Laadun tarkastelussa on tällöin pääpaino kohde- ja lähdetekstien vertailussa, ja se korostaa kääntäjän taitoja, velvollisuuksia ja vastuuta oikeanlaisen käännöksen tuottajana, kun taas kääntäjän oikeuksiin ei kiinnitetä juurikaan huomiota. Myös kääntäjien koulutus pohjautuu yleensä lähes kokonaan tuotekeskeiseen näkökulmaan. Opiskelijoiden käännöksiä arvioidaan yksityiskohtaisesti, kun heitä opetetaan tuottamaan vallitsevien normien mukaisia, hyväksyttäviä käännöksiä. Toisinaan käännöksistä tehdään jopa useampia versioita, mutta tällaiseen viimeisen päälle hiotun käännöksen tavoitteluun ei tosielämä kiireellisten toimeksiantojen kohdalla ole aikaa. (Abdallah 2007: 275-277.)

Hyvä esimerkki tuotekeskeisen laadun analysoinnista on Hans Jörg Bittnerin artikkeli *The Quality of Translation in Subtitling* (2011). Bittner tarkastelee siinä tekstityskäännösratkaisuja siitä näkökulmasta, että laadukas käännös ottaa huomioon kielen erikoisuudet ja kulttuurivivahteet. Materiaalina hänellä on Agatha Christien kirjaan pohjautuva elokuva *Murder on the Orient Express* ja sen saksankieliset

tekstitykset, ja hän analysoi muutamia tekstittäjän tekemiä epäluontevia ratkaisuja ja kehittää niille vaihtoehtoisia, kontekstiin paremmin sopivia ratkaisuja. Hän muun muassa syventyy vertailemaan ja erittelemään saksankielisten sanojen *hinterher*, *nacher* ja *danach* välisiä nyanssieroja. (Bittner 2011: 78-83.)

Ennen kuin Bittner siirtyy pohtimaan sanatason nyansseja, hän kuitenkin myöntää, että käännöksen laatu on hyvin subjektiivinen käsite ja että siihen vaikuttaa ratkaisevasti monet tekstinulkoiset olosuhteet ja seikat. Bittner havainnollistaa näkemyksiään ”Translator’s daffodil” -kaaviolla (kuva 1), josta näkee, että käännökseen vaikuttavat niin lähtöteksti, kääntäjä, kulttuuri, tekstityyppi- ja laji, asiakas kuin politiikkakin. Tästä huolimatta laatu hänen mielestään pohjimmiltaan kulminoituu kohdetekstiin. (Bittner 2011: 76-78.)

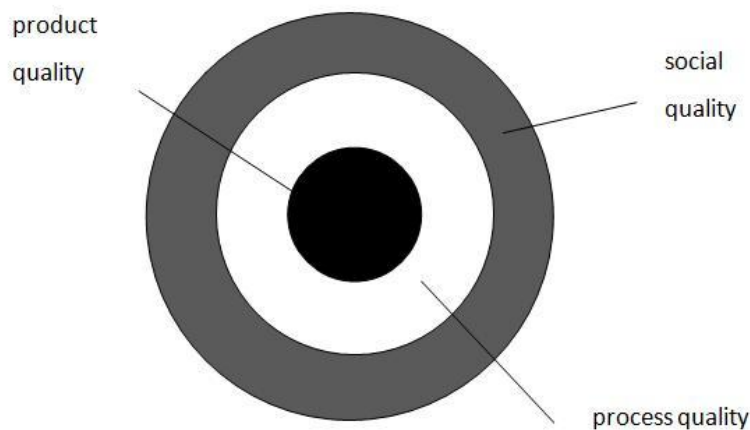

Kuva 1. Translator's daffodil (Bittner 2011)

Käännösalan kirjoituksissa laadun käsittely jakaantuu tähän perinteiseen tuotokeskeiseen laatuun ja pragmaattisempaan työelämän realiteetteja havainnoivaan näkökulmaan (Abdallah 2007: 278-279). Abdallah pureutuu nimenomaan tähän laajempaan laatukäsitykseen ja esittää mallin (kuva 2), jossa laadun määritelmään

kuuluisi tuotokeskeisen laadun (product quality) lisäksi olennaisena osana myös **prosessilaatu** (process quality) ja **yhteiskunnallinen laatu** (social quality).

Prosessilaadulla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, miten nopeasti, millä välineillä ja millä palkalla käännös on tuotettu, ja yhteiskunnallisella laadulla toimijoiden yhdessä sopimaa kollektiivista laatutavoitetta. Abdallah lisää kokonaislaadun käsitteeseen vielä eettisen ulottuvuuden, jolloin eettiset seikat, kuten alihankkijakäytäntöjen työolot ja kohtelu, määrittelevät nekin omalta osaltaan lopputuotteen laatua. Abdallah painottaa, että laadun arvioinnissa painopistettä pitäisi siirtää tuotokeskeisen laadun ytimestä enemmän ulommille kerroksille. Koska tuotokeskeinen laatu on ainoa osa-alue, joka näkyy katsojalle saakka, arviointi rajoittuu yleensä vain siihen. (Abdallah 2007: 283-284.)

Kuva 2. Laadun kolme ulottuvuutta (Abdallah 2007)

Jos Abdallahin ja Bittnerin esittelemiä kaavioita (kuvat 1 ja 2) vertaa keskenään, huomaa, että molempien ytimessä on tuotokeskeinen laatu eli lopputulos (kohdeteksti) ja sen ympärillä tekstinulkoisia tekijöitä. Malleissa on kuitenkin selkeä näkökulmaero, koska Abdallahin mallissa tuotokeskeinen laatu, prosessilaatu ja yhteiskunnallinen laatu ovat kaikki yhden yhtenäisen kokonaisuuden osia, kun taas Bittnerin kukkakaaviossa tekstinulkoiset osat ovat erillisiä ympyröitä, jotka *vaikuttavat* lopputuotteen laatuun, mutta eivät kuitenkaan sisälly siihen.

Laadun määritelmästä sopiminen on tärkeää, sillä ongelmia syntyy niin lopputuotteen kuin osapuolten keskinäisen luottamuksenkin suhteen, silloin kun tuotantoverkoston eri toimijat eivät keskenään sovi, mitä laadulla tarkoitetaan. Katsojillekin olisi lopputuotteen käyttäjinä hyödyllistä selvittää tekstityksien laatumääritelmät, jotta he pystyisivät suhteuttamaan lukemansa siihen millä ehdoin se on tuotettu. (Abdallah 2007: 281.)

Av-käännöstoimijaverkostoissa käännöstoimistot yleensä määrittävät laadun vaatimalla paljon vähässä ajassa ja pienellä hinnalla, eivätkä neuvottele asiasta ollenkaan itse kääntäjien kanssa, jotka kuitenkin ovat toimijaverkostoissa niitä kääntämisen asiantuntijoita. Toimistot ovat asiantuntijoita lähinnä markkinoinnissa ja projektihallinnassa. Av-kääntäjät voivatkin kokea eettistä stressiä, kun he joutuvat kamppailemaan omien, korkeaan tuotekeskeiseen laatuun perustuvien periaatteidensa ja käännöstoimiston kustannustehokkaan ”kunhan ruudulla on jotain”-näkömyksen ristivedossa. (Abdallah 2011: 181-182, 186.)

4.2. Laadunhallinta ja -tarkkailu

Teoksessa *(Multi)Media Translation: Concepts, practices, and research* (2001, toim. Gambier & Gottlieb) peräti kolmen av-kääntämisen alalla toimivan tahon edustajat kertovat omien organisaatioidensa laatukäsityksistä sekä laadunhallinta- ja tarkkailumenetelmistä, joilla he varmistavat tekstityskäännösten korkean laadun.

Felicity Mueller on saksalainen tekstittäjä ja toimittaja. Hänen työpaikallaan SBS Corporationilla Australiassa uusien tekstittäjien täytyy läpäistä todella tiukka seula päästäkseen yhtiön palkkalistoille. (Mueller 2001: 143-144.) Heiltä edellytetään muun muassa ”lähdekielen kaikkien rekistereiden äidinkielenä kuullunymmärtämistä”, ja Muellerin mukaan ”100 % ymmärtäminen on välttämätöntä”³ (Mueller 2001: 144). Vaatimukset vaikuttavat näin käännöstieteen opiskelijan näkökulmasta hieman liian absoluuttisilta, mutta selvää on, että Muellerin yhtiössä arvostetaan tekstitysten

---

³ Käännökset omiani.

korkeaa laatua ja siihen todella panostetaan. Aloittelevan tekstittäjän työtä seuraa aluksi vähintään kolmen kuukauden ajan hyvin tarkasti kokeneempi kääntäjä, joka arvioi kokelaan taidot tarkasti eri osa-alueittain ja määrittelee millä alueilla tämä tarvitsee enemmän harjoitusta (Mueller 2001: 144-145). Lisäksi yhtiössä tulokieleen erikoistuneet toimittajat (editorit) tarkastavat tekstitykset ja tarvittaessa kokoontuvat tekstittäjien kanssa keskustelemaan ratkaisuksista (Mueller 2001: 146-147).

Heulwen James edustaa walesilaista yhtiötä, joka on nimenomaan erikoistunut toimittamaan ja tarkastamaan toisessa yhtiössä tehtyjä tekstityksiä ennen niiden julkaisua. Jamesin yhtiössä on todettu, että paras tapa taata tekstitysten korkea laatu on kolmivaiheinen arviointimenetelmä. Ensin tarkastetaan vain oikeinkirjoitus, sitten repliikit luetaan läpi ilman kuvaa, ja tämän jälkeen vasta katsotaan ohjelma kokonaisuudessaan tekstityksien kanssa. (James 2001: 154.)

Eivor Gummerus ja Catrine Paro puolestaan kiinnittävät huomiota muidenkin toimijoiden kuin vain kääntäjien vastuuseen analysoidessaan YLE FST:n kääntämisen ja versioinnin osaston toimintaa osana suurempaa organisaatiota (Gummerus & Paro 2001: 133). He korostavat, että käännöslaatu on kaikkien ohjelmatuotannossa mukana olleiden toimijoiden yhteistyön tulos, ja esittelevät oman kokemuksensa pohjalta laaditun toimintamallin korkean käännöslaadun takaamiseksi:

1. Perusta talonsisäinen käännösyksikkö.
2. Uusia kääntäjiä rekrytoitaessa kiinnitä erityistä huomiota kelpoisuusvaatimuksiin.
3. Tarjoa perusteellinen perehdytys työhön.
4. Ole tarkkana toimeksiantovaiheessa.
5. Pidä huolta siitä, että ”tuotantolinja” toimii kitkattomasti.
6. Luo arviointijärjestelmä.⁴

Kohdalla 4 tarkoitetaan sitä, että niin kääntäjä kuin käännöskoordinaattorikin tiedostavat ennen käännöstoimeksiantojen vastaanottamista käännösten vaativuustason ja oman taitotasonsa tai koordinoitavien kääntäjien taidot. Kohdalla 5 korostetaan pyrkimystä saumattomaan yhteistyöhön ja keskinäisten hyvien suhteiden ylläpitoon, ja kohta 6 käsittää sekä kääntäjien tason seuraamisen että kouluttamisen ja kehittämisen. (Gummerus & Paro 2001: 139-142.)

---

⁴ Käännös omani.

Huomattavaa on, että yllämainitut eri tahojen laadunhallintamenetelmät ovat peräisin vuodelta 2001. Kyseiset toimintatavat eittämättä vaikuttavat päteviltä tavoilta taata tekstitysten korkea laatu, mutta runsaassa kymmenessä vuodessa av-käännösala on ympäri maailmaa muuttunut suunnattomasti ja ajautunut yhä kauemmas humanistisesta laaduntavoittelusta kohti liiketoimintamentaliteettia (ks. luku 2 ja 6). Näin laaja-alainen ja monivaiheinen laaduntarkastus vaikuttaakin suorastaan historian siipien havinalta, kun ottaa huomioon kaiken sen, mitä on ainakin kotimaisen tekstitysalan raadollisuudesta viime aikoina saanut lukea.

Kristiina Taivalkoski-Shilov (2008) on tutkinut nykyaikaisempaa tapausta, jossa kansainvälisellä elokuvalevittäjällä United International Picturesilla on ollut poikkeuksellisen tiukat laatukriteerit ja tarkka seula, kun se valvoi *8 Mile* -elokuvan tekstityksien laatua. Rap-artisti Eminemin elämään perustuvan elokuvan faktat haluttiin säilyttää muuttamattomina, ja rap-kohtauksissa tuli yhtiön vaatimusten mukaan pyrkiä riimitteilyn sijaan kirjaimelliseen käännökseen. Tekstityskäännöksistä teetettiin takaisinkäännökset, jotka lähetettiin levittäjälle arvioitaviksi. Vastaukseksi tuli lista tehtävistä muutoksista tai käsky palkata kokonaan uusi kääntäjä. (Taivalkoski-Shilov 2008: 149-150.)

Taivalkoski-Shilov tutki elokuvan suomen-, ranskan- ja venäjänkielisten tekstityksien valmistumisprosessia ja niiden laatua ja tuli siihen tulokseen, että UIP:n paikallistoimijoilla oli suuri merkitys lopputulosten laadun kannalta. Epäselvää on, missä määrin asioista päätti UIP:n päätoimisto ja missä määrin paikalliset välikädet, mutta suomalaisen käännöksen korkea taso oli omalta osaltaan Suomen UIP-päällikön peräänantamattomuuden ansiota, koska hän vakuutti päätoimiston siitä, että suomalaisen rap-artisti Palefacen (av-kääntäjä Janne Staffansin avustuksella) tekemät riimitellyt repliikit olivat laadukkaita ja vaatimusten mukaisia. Venäjän tekstitysten kohdalla tiukaksi tarkoitettu laatukontrolli epäonnistui täysin ja käännökseen oli jäänyt jopa perustavanlaatuisia ymmärrysvirheitä. Yhden tahon on mahdotonta valvoa elokuvan koko maailmanlaajuista käännöstuotantoa, mistä johtuen yhtiöiden paikallistoimijoilla on hyvin suuri merkitys laatukontrollissa. (Taivalkoski-Shilov 2008: 251, 255, 264-265.)

Laatu ei siis ole kiinni vain kääntäjästä ja hänen taidoistaan ja panostuksestaan, vaan laadukas käänös vaati työpanosta myös käännöstoimeksiantajalta ja ohjelman tuotantoketjun muilta yksiköiltä esimerkiksi kääntäjien valinnan ja perehdyttämisen muodossa sekä laatukriteereiden luonnissa että laaduntarkkailussa. Mitä enemmän välikäsiä tuotantoketjussa on, sitä tärkeämmiksi saumaton yhteistyö ja luottamus eri yksiköiden välillä muodostuvat.

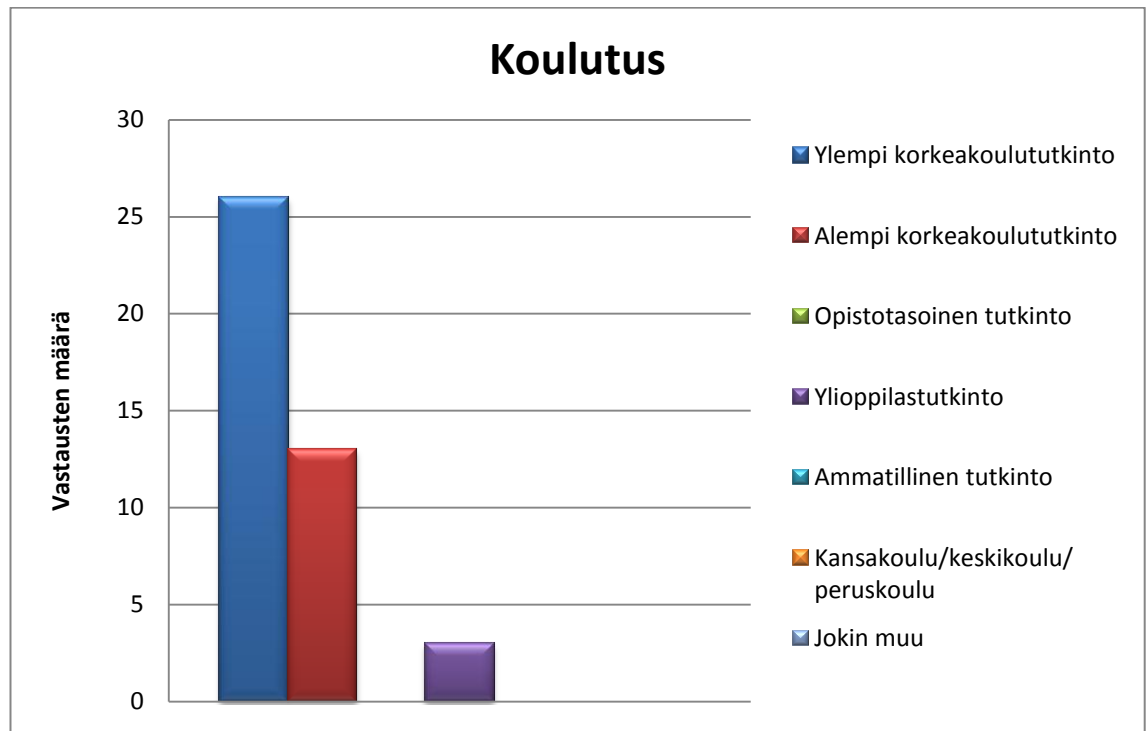
5. Analyysi

Tässä työssä tutkin av-käännöslaadun käsitettä ja sen suhdetta työoloihin puhtaasti av-kääntäjien omasta subjektiivisesta näkökulmasta kääntäjillä teettämäni kyselyn pohjalta (LIITE 1). Kyselyssä oli kaikkiaan 25 numeroitua kysymyskokonaisuutta, jotka oli jaettu viiteen osa-alueeseen: taustatiedot, motivaatio ja työolot, laatu, erilaisten työolojen vertailu ja palaute. Taustatietoja lukuun ottamatta kyselyssä oli kuusi avointa kysymyskokonaisuutta, yksi kysymys suljetuilla vaihtoehtoilla, sekä kymmenen kysymystä, joissa oli suljetut vaihtoehdot mutta myös avoin jatkokysymys tai kommentointimahdollisuus. Seuraavaksi erittelen, millaisia vastauksia sain kuhunkin kysymyskokonaisuuteen.

5.1. Taustatiedot

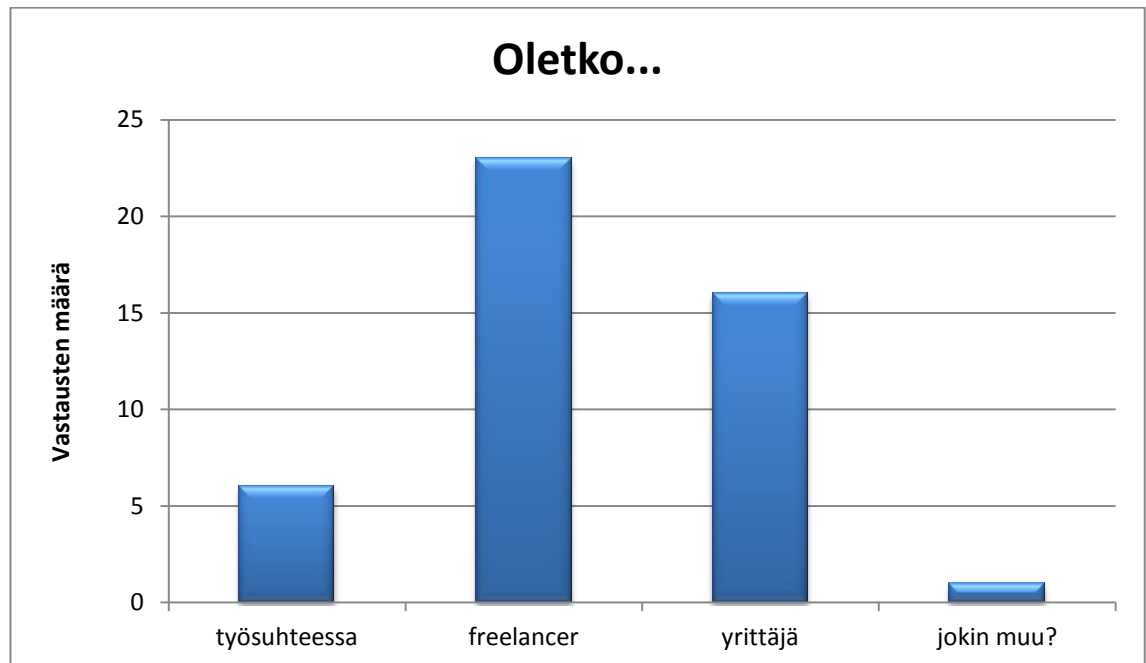
Kyselyyn vastasi kaikkiaan 42 av-kääntäjää. Vastaajista 32 oli naisia ja 10 miehiä. Nuorin vastanneista oli 26-vuotias ja vanhin 59 vuotta. Vastaajien keski-ikä oli 37 vuotta.

Kuvaaja 1

Koulutusta kysyttäessä 26 vastaajista kertoi suorittaneensa ylempään korkeakoulututkintoon ja 13:lla on alempi korkeakoulututkinto. Jommankumman asteisen korkeakoulututkinnon suorittaneista yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki vastasivat vapaaehtoiseen kysymykseen pääaineesta. Pääaineensa kertoneista lähes kaikki olivat opiskelleet jotain filologia-, kääntämis- tai kieliainetta. Yhdellä vastaajalla ylempi korkeakoulututkinto ei ollut kieliaine, mutta hänkin kertoi kääntämisen opinnoista, jotka olivat vielä kesken. Kolmen vastaajan korkein tutkinto oli ylioppilastutkinto, ja näistä kaksi kertoi, että kieli- tai käännsaineen yliopisto-opinnot ovat kesken.

Kuvaaja 2

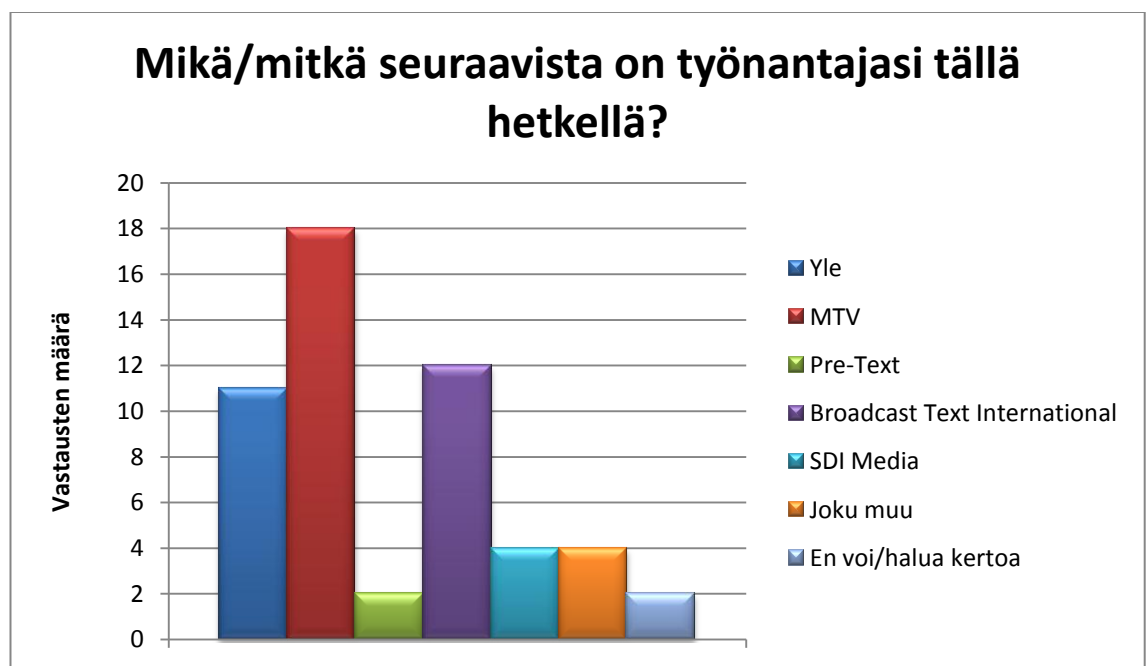
Kysymys työn luonteesta (*Oletko työsuhteessa, freelancer, yrittäjä vai jokin muu?*) osoittautui vastausten perusteella monitulkintaiseksi, joten vastausjakauma ei kaikilta osin ole täysin yksiselitteinen. Ongelmaksi muodostui se, mihin työsuhteinen freelancer sijoittuu valmiiksi annetulla asteikolla, ja vastaajat ratkaisivat tilanteen eri tavoin: valitsemalla sekä *työsuhteessa* että *freelancer* -kohdat, valitsemalla *jokin muu* -kohdan tai valitsemalla *freelancer*-kohdan ja lisäämällä kommentin työsuhteisuudesta. Koska suurin osa vastaajista oli Ylen tai MTV:n kääntäjiä ja Ylen ja MTV:n kääntäjät ovat suurelta osin nimenomaan Yhtyneet-sopimuksen piiriin kuuluvia työsuhteisiä freelancereita, joiden ei tarvitse ryhtyä yrittäjiä ja maksaa itse omia sosiaali- ja eläkekulujaan (Ylen av-kääntäjät 2012), voidaan kuitenkin olettaa, että suurin osa kyselyyn vastanneista työsuhteisistä freelancereista valitsi *freelancer*-kohdan. Koska tämän kysymyksen kohdalla saattoi valita useampia vastausvaihtoehtoja, vastauksissa oli muutenkin jonkin verran päällekkäisyyksiä.

Kuusi vastaajaa kertoi olevansa työsuhteessa. Työsuhteiset vastaajat olivat joko Ylen tai MTV:n kääntäjiä tai he eivät määritelleet työnantajaansa nimeltä. Freelanceriksi

itsensä määritteli 23 vastaajaa, ja heistä paria poikkeusta lukuun ottamatta kaikki olivat Ylen, MTV:n tai Pre-Textin työntekijöitä.

Vastaajista 16 määritteli itsensä yrittäjäksi. Kuten saattoi odottaa, yksinomaan yrittäjäksi tai myös yrittäjäksi itsensä määritelleistä lähes kaikki olivat töissä joko BTI:llä, SDI:llä tai jollain pienemmällä käännöstoimistolla tai he eivät nimenneet työnantajaansa.

Kuvaaja 3

Työnantajakseen Ylen mainitsi 11, MTV:n 18, Pre-Textin 2, BTI:n 12 ja SDI:n 4 vastaajaa⁵. Neljällä vastaajalla oli jokin muu työnantaja kuin yksikään edellä mainituista viidestä vaihtoehdosta, ja kaksi vastaajaa ei voinut tai halunnut kertoa työnantajaansa. Vaihtoehdoista saattoi valita useampia, joten vastauksissa on jonkin verran päällekkäisyyksiä, mutta odotetusti ammattikunnan kahtiajakoisuus näkyy myös kyselyni tuloksissa: monet vastaajista tekivät töitä sekä Ylelle että MTV:lle ja

⁵ Yrittäjillä ei oikeastaan ole "työnantajaa" eivätkä he saa "palkkaa", mutta yhtenäisyyden vuoksi käytän näitä termejä sekä kyselyssä että tässä työssä viittaamaan myös yrittäjien ansioihin ja toimeksiantajiin.

esimerkiksi BTI:n kääntäjä saattoi kääntää myös SDI:lle, mutta yksikään vastaaja ei työskennellyt molemmin puolin tätä rajaa sekä Ylelle tai MTV:lle että BTI:lle tai SDI:lle.

Av-käännösten parissa vastaajat olivat työskennelleet kahdesta vuodesta 27 vuoteen. Vastaajista 35 teki av-käännöksiä päätoimisesti ja seitsemän sivutoimisesti. Kaksi vastaajaa ei vastaushetkellä enää tehnyt av-käännöksiä työkseen, joten he vastasivat kysymyksiin viimeisimmän av-käännöstyökokemuksensa pohjalta.

5.2. Motivaatio ja työolot

”Tätä hommaa voi tehdä kuka tahansa, vaikka apina.”

Avoimen kysymyksen *Mikä sai sinut alun perin ryhtymään av-kääntäjäksi?* vastauksissa korostui yksinkertaisesti kiinnostus av-käännösalaan kohtaan, sillä se mainittiin 13 vastauksessa. Seitsemän vastaajaa kertoi pitävänsä joistain av-käännösten erityispiirteistä, kuten esimerkiksi sanan ja kuvan liitosta, tiivistämisestä tai työn luovuudesta. Yliopistoilla näyttäisi myös olevan suuri merkitys, sillä kahdeksan mainitsi kiinnostuneensa alasta tai kiinnostuksensa syventyneen av-käännöskursseilla, ja kolmessa vastauksessa mainittiin koulun sähköpostissa tai ilmoitustaululla olleet työpaikkailmoitukset. Kuusi mainitsi ystävän tai tuttavien vaikutuksen alalle pääsyyn tai päätymiseen, ja neljä vastaajaa kertoi, että urapolun suunta oli sattuma. Neljässä vastauksessa kerrottiin myös halusta tehdä koulutusta vastaavaa työtä ja kymmenessä ilmaistiin, että oli töiden tarpeessa tai että sai alalta (heti) töitä.

Seuraava kysymys oli myös avoin ja kuului kokonaisuudessaan näin: *Miten suhtaudut av-käännöstyöhön itseensä, jos ulkoisia vaikuttimia, kuten työoloja, ei oteta huomioon? Onko se esimerkiksi kutsumusammatti tai työ siinä missä jokin muukin?* Vastauksissa hyvin moni tarttui valmiiksi annettuihin esimerkkeihin, ja vastaajista kymmenen nimitti työtään kutsumus- tai unelma-ammattikseen. Kahdeksan vastaajaa muotoili muuten viihtävänsä hyvin työssään.

Kommentti 1.

Kutsumusammatti!! Täysin! Rakastan tätä hommaa!

Kommentti 2.

Sanon aina kaikille, jotka tätä asiaa kysyy, että itse työ on minusta ihan huippua. Pidän tiedonhausta ja pikkuasioiden viilaamisesta. Tässä työssä oppii koko ajan jotain uutta mitä kummallisimmista aiheista.

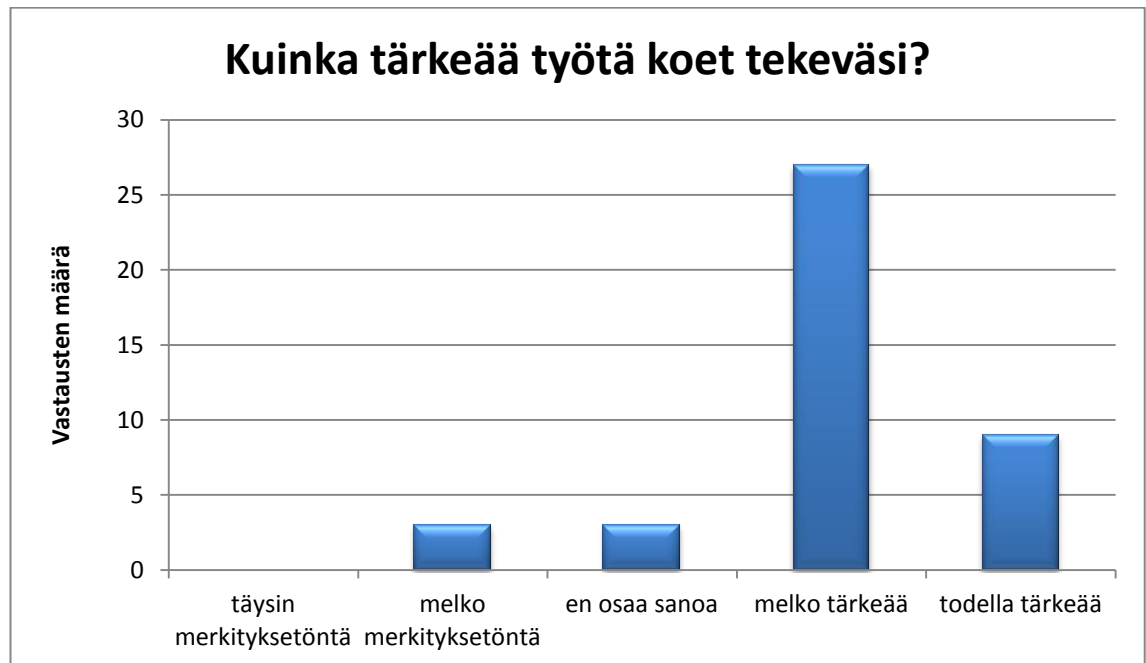
Kaksi vastaajaa kertoi pitävänsä työstään ja totesi sen olevan melko lähellä kutsumusammattia. Kuusi vastaajaa ei työn mielekkyydestä huolimatta sanoisi sen olevan kutsumusammatti tai se oli heidän mielestään silti työtä, "ei harrastus". Viisi vastaajaa kertoi työn olevan työtä siinä missä jokin muukin, ja kolmen vastaajan mielestä työ oli jotain kutsumusammattin ja perustyön välistä tai niitä molempia. Neljä vastaajaa myös mainitsi suhtautumisensa muuttuneen vuosien saatossa ja että alun innostuksen jälkeen työ alkaa tätä nykyä olla enemmän työtä siinä missä jokin muukin: "teen työtä saadakseni rahaa".

Vaikka kysymys oli muotoiltu siten, etteivät vastaajat puuttuisi työoloihinsa tässä yhteydessä, viisi vastaajaa silti nosti esiin palkkiotason merkityksen.

Kommentti 3.

Vaikka alalle lähdinkin mielekkään ja innostavan työn perässä, työ on ehdottomasti työtä, josta kuuluu saada kunnollinen korvaus. Välillä saattaa kohdalle osua joku oikein mukava toimeksianto, jolloin työstä nauttii erityisen paljon - mutta ei ole kiellettyä nauttia työstään, vaikka siitä saisi kunnan palkankin!!

Kuvaaja 4

Vastaajista suurin osa eli 27 koki tekevänsä melko tärkeää työtä. Yhdeksän vastaajan mielestä työ oli todella tärkeää. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa ja kolmen mielestä työ oli melko merkityksetöntä. Yhdenkään vastaajan mielestä työ ei kuitenkaan ollut täysin merkityksetöntä.

Kommenteissa työn tärkeyttä perustellen nousi vahvasti esiin kolme seikkaa: av-käännösten yleisö on laaja ja niitä luetaan todella paljon (maininta 11 vastauksessa), av-käännökset mahdollistavat kaikille vieraskielisten ohjelmien ymmärtämisen tai toimivat ymmärtämisen tukena (17 vastauksessa) ja av-kääntäjät altistavat katsojat oikeaoppiselle ja elävälle suomen kielelle ja vaikuttavat näin suomalaisten kielitaitoon (15 vastauksessa). Av-käännösten katsottiin myös auttavan oppimaan vieraita kieliä (seitsemässä vastauksessa) ja lukemaan (kolmessa vastauksessa). Yksittäisissä vastauksissa myös nostettiin esiin, että av-ruotsintajalla on kapea mutta kulttuurisesti hyvin tärkeä rooli Suomessa, dubbaukseen nähden tekstitykset ovat parempi ja hyödyllisempi käännösmuoto (kahdessa vastauksessa) sekä ”jos minä en tekisi niitä töitä joita teen, joku muu tekisi ne huonommin”.

Työn tärkeyttä vähentävänä tekijänä koettiin etenkin se, että suurin osa käännettävistä ohjelmista on anniltaan köyhää ”tosi-tv-huttua” tai ”täyttä tuubaa” (kuudessa vastauksessa). Yksittäisissä vastauksissa työn mainittiin myös olevan ”digitaalista liukuhihnahommaa”, ja sen ei koettu olevan tärkeää, koska palkkiot ovat niin pienet. Se, että katsojat eivät tunnu välittävän tekstitysten laadusta, koettiin sekä merkitystä vähentävänä että lisäävänä seikkana.

Kommentti 4.

Työ on tärkeää mutta huomaamatonta. Ihmiset eivät tajua työmme olemassaoloa, mikä tavallaan just kertoo sen tärkeydestä.

Av-käännökset koettiin siis käännösmuotona tärkeäksi, koska niiden kulutus on suurta, ne kehittävät katsojien kielitaitoja ja avaavat television ihmeellisen maailman vieraita kieliä osaamattomille, mutta itse ohjelmien ja siten myös käännösten sisällöllistä antia ei koettu kaksiseksi. Lisäksi ulkoa tulevan arvostuksen puute, niin toimeksiantajan määrittelemät kehnot työolot kuin katsojienkin heikko arvostus, heikentää myös itse kääntäjien oman työnsä arvostusta.

Kuvaaja 5

Vastaukset kysymykseen *Miten tärkeänä koet muiden ihmisten työtäsi pitävän?*

jakautuivat melko tasan kolmen keskimmäisen vaihtoehdon kesken. 14 vastaajan mielestä muut pitävät työtä melko merkityksettömänä, 14 vastaajaa ei osannut sanoa ja 12 vastaajan mielestä muut pitävät työtä melko tärkeänä. Ainoastaan yksi vastaaja koki työtään pidettävän todella tärkeänä, samoin kuin ainoastaan yksi vastaaja koki sen muiden mielestä olevan täysin merkityksetöntä.

Kommenteista kävi ilmi, että av-käännöstyön yleistä arvostusta heikentäviksi asianhaaroiksi koettiin ensinnäkin se, että moni katsoja ajattelee osaavansa kieltä niin hyvin, että tekstitykset ovat tarpeettomat: "kaikkihan osaa englantia" (maininta 10 vastauksessa). Viidessä vastauksessa nostettiin esiin se, että työ on itsessään hyvin tehtynä näkymätöntä ja huomaamatonta, ja 11 vastaajaa valitteli myös sitä, miten työstään kuulee lähinnä kritiikkiä ja yksittäisiin virheisiin tartutaan, mutta kehuja kuulee harvoin.

Kommentti 5.

Ei tätä ammattia viitsi vieraille paljon toivottaa, kun sieltä alkaa heti tulla näitä "katsoin tässä yksi päivä sellaista ja sellaista ohjelmaa, ja siinä oli sellainen ja sellainen käänkösvirhe" -juttuja.

Seitsemässä vastauksessa mainittiin, että työtä ei pidetä kovin vaativana, ja kolmessa että katsojat kuvittelevat usein olevansa itse parempia kääntäjiä.

Kommentti 6.

Ihmiset kuvittelevat, että tätä hommaa voi tehdä kuka tahansa, vaikka apina :)

Käännökset myös esimerkiksi yhdistetään televisio-ohjelmien turhuuteen (maininta kahdessa vastauksessa), niitä pidetään itsestäänselvyyksinä (neljässä vastauksessa) ja yhdentekevinä niin kauan kuin ohjelmaa pystyy jotenkuten seuraamaan ja kääntäjät itse pysyttelevät näkymättömissä ja vähättelevät merkitystään. Viidessä vastauksessa myös todettiin, että harva ulkopuolinen tuntee työn luonnetta tai olosuhteita. Eräs vastaaja kirjoitti, etteivät työnantajat tunnu arvostavan kääntäjän panosta.

Hyvin tehty työ itsessään laskee siis yleisön arvostusta, koska se luo illuusion kielitaidosta ja saa katsojat pitämään tekstejä turhina. Jos teksteistä tulee kunnolla

tietoiseksi vasta siinä vaiheessa kun niissä on jotain vikaa, päällimmäisenä mieleen jää helposti negatiivinen suhtautuminen koko ammattikuntaa kohtaan.

Toisaalta yhdeksän vastaajista oli sitä mieltä, että suuri osa katsojista arvostaa laadukkaita av-käännöksiä. He eivät pystyisi seuraamaan ohjelmia ilman tekstejä (viidessä vastauksessa) ja vaativat, että ohjelmissa on tekstit (kahdessa vastauksessa). Kaksi vastaajaa myös koki, että av-kääntäjien työ on tärkeää, koska se kiinnostaa ihmisiä.

Kommentti 7.

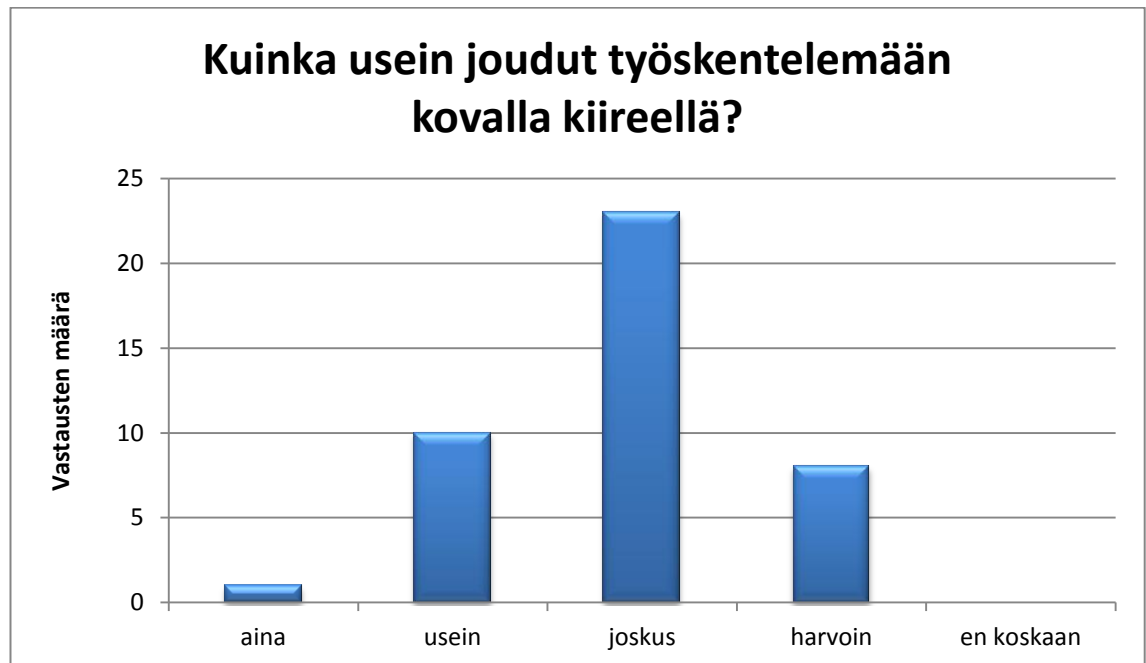
Lähes kaikki ovat kiinnostuneita kielistä ja käännöksistä - jopa ne, jotka eivät niistä mitään tiedä.

Kuvaaja 6

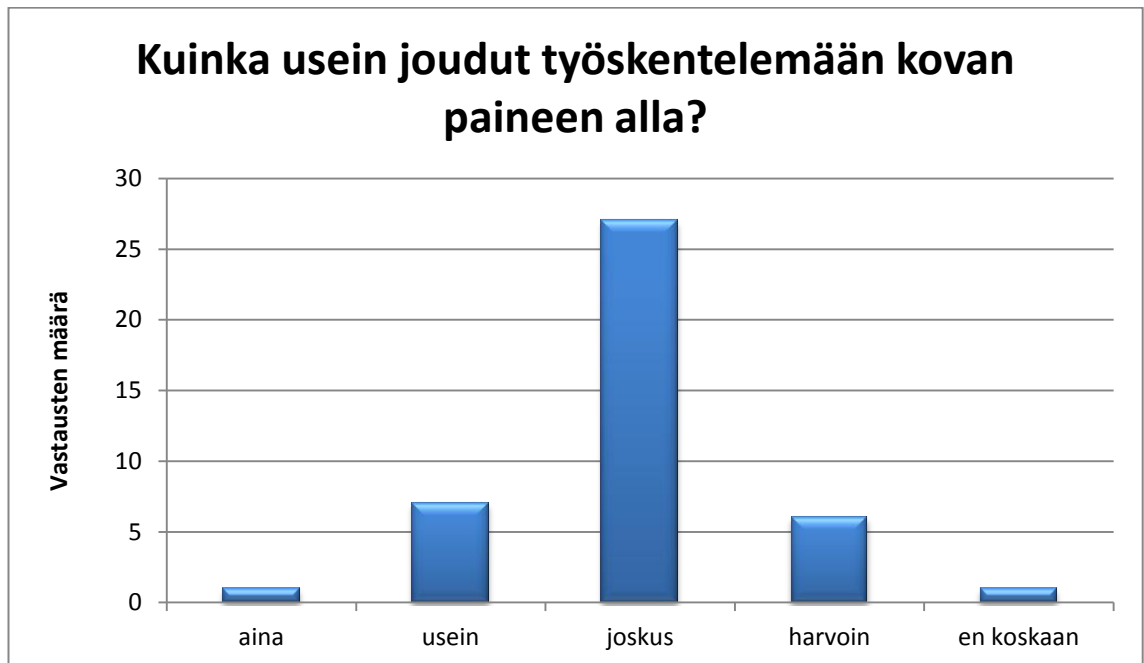
Palkkauskysymykseen kaikilla vastaajilla oli selkeä mielipide, sillä kukaan ei ollut valinnut *en osaa sanoa* -kohtaa. Odotetusti kukaan ei myöskään pitänyt ansioitaan liian suurina. 22 vastaajan mielestä ansiot olivat sopivia, 11 vastaajan mielestä vähän liian pienet ja yhdeksästä vastaajasta selvästi liian pienet.

Kuvaaja 7

Kysymykseen *Kuinka usein joudut työskentelemään kovalla kiireellä?* yksi vastasi aina, 10 vastasi usein, selkeä enemmistö eli 23 vastaajaa vastasi joskus ja kahdeksan vastasi harvoin. Kukaan ei ollut sitä mieltä, ettei kiirettä ole koskaan.

Kuvaaja 8

Vastaajista yksi oli sitä mieltä, että joutuu aina työskentelemään kovan paineen alla, seitsemän koki työskentelevänsä usein ja 27 joskus kovan paineen alla. Kuusi vastaajaa työskenteli mielestään harvoin kovan paineen alla, ja yksi vastaaja ei mielestään koskaan joudu työskentelemään kovan paineen alla.

Edellisille palkkaus-, kiire- ja painekysymyksille oli kyselylomakkeessa yksi yhteinen kommenttilaatikko. Kommentit olivat melko hajanaisia, mutta toistuvia teemoja oli muutamia. Viisi vastaajaa huomautti, että kiire johtuu osaltaan siitä, että työt kannattaa aina tehdä mahdollisimman nopeasti, koska palkkiot ovat niin huonot. ”Töiden hidas hiominen ei maksetuilla palkkioilla kannata”, vaikka muuten niiden kanssa ei olisikaan kiire. Neljässä vastauksessa nostettiin esiin, että aikataulu on tungettava ihan täyteen, jotta palkkioilla tulee toimeen. Toisaalta taas neljässä vastauksessa Yhtyneet-sopimuksen palkkioiden todettiin olevan sopivia, ja neljässä vastauksessa kiireen kerrottiin usein olevan itse aiheutettua ja johtuvan laiskottelusta, lomailusta tai siitä, että töitä on otettu liikaa vastaan.

Lähes kaikki vastaajat, joiden mielestä palkka oli selvästi liian pieni, olivat töissä joko BTI:llä tai SDI:llä. Yksi näistä yhdeksästä ei nimennyt työnantajaansa. *Selvästi liian pieni*

-ryhmään kuului myös seitsemän yllämainituista kommentoijista, jotka kertoivat kiireen johtuvan pienien palkkojen takia nopeasti tehdystä työstä, joko siksi ettei hiominen ole kannattavaa, tai siksi että muuten ei vain tule toimeen. Niistä 22 vastaajasta, joiden mielestä palkka oli sopiva, 20 oli töissä Ylellä tai MTV:llä. Kaksi jäljelle jäävää palkkaansa tyytyväistä vastaajaa käänsivät kuitenkin BTI:lle tai SDI:lle. Toinen heistä kirjoitti kommentissaan, että av-käännöksistä saatu palkkio ei ole liian pieni, koska ”työ on kuitenkin ’helppoa’, jos kieliasiat ja tiedonhakutaidot ovat kunnossa”. *Vähän liian pieni* -ryhmään kuului sekä viisi monikansallisten toimistojen kääntäjää että viisi Ylen, MTV:n tai Pre-Textin kääntäjää. Yksi Ylen työntekijöistä perusteli valintaansa näin:

Kommentti 8.

Kaikista dokumenteista pitäisi maksaa hieman enemmän kuin fiktiosta. Tällä hetkellä enimmäkseen dokumenttien parissa puurtava kääntäjä jää jälkeen fiktiökääntäjien ansiotasosta.

Kiirekysymyksen vastausjakaumasta ei voi vetää selviä yhteyksiä työnantajiin.

Kommenttien perusteella kiireeseen tai kiireettömyyteen vaikutti esimerkiksi yllämainittu omista työtavoista johtuva töiden kasaantuminen tai oma valinta:

Kommentti 9.

Jotta saavuttaisin korkeakoulutetulle ihmisille kohtuullisen ansiotason, joutuisin tekemään työtäni jatkuvasti kiireellä ja kovan paineen alaisena. Olen kuitenkin päättänyt, että mieluummin ansaitseen hieman vähemmän kuin stressaan itseäni liikaa.

Ajoittaisen kiireen syyksi mainittiin myös esimerkiksi kiireohjelmat ja tuotantoaikataulut, materiaalien myöhästyminen ja odottamattomat deadlinejen kiristymiset.

Kovan paineen alla työskentelyllä ei silläkään niin selkeää yhteyttä työnantajiin ollut, *usein*-kohdan valinneista tosin viisi seitsemästä teki töitä BTI:lle tai SDI:lle.

5.3. Laatu

”Käännösten tulisi olla täydellisiä.”

Vastauksissa kysymykseen *Millainen on mielestäsi laadukas av-käännös?* nostettiin esiin hyvin monia yksittäisiä toimivan tekstityksen erityispiirteitä, kuten että tekstitys on hyvin ajastettu (13 vastauksessa) ja noudattaa lähtötekstin tyyliä ja henkeä (13 vastauksessa), siinä on hyvin tiivistettynä lähtötekstin sanoma (10 vastauksessa), se on hyvää ja ilmeikästä suomea (12 vastauksessa), lukutahti on sopiva (viidessä vastauksessa), repliikkijako on kohdillaan (neljässä vastauksessa), ilmaisu on selkeää ja helppolukuista (10 vastauksessa) eikä niissä ole käännös- (3), asia- (7), kielioppi- tai kirjoitusvirheitä (14 vastauksessa). Vastauksissa korostui etenkin tekstitysten huomaamattomuus; se mainittiin kaikkiaan 22 vastauksessa eli yli puolessa vastauksista.

Käännösten yleiskielisyys tuntuu seikalta, johon moni koki tärkeäksi ottaa kantaa. Vastauksissa oli hajontaa sen suhteen, koettiinko värikäs, ”kikkaileva” kieli suotavaksi vai ei: Kolmessa vastauksessa kielellä leikittelyyn suhtauduttiin hyvin varauksella (Kommentti 10) ja kahdessa melko suopeasti (Kommentti 11). Neljässä vastauksessa huomaamattomuuden rinnalle haluttiin nostaa myös mahdollisuus huumorintajuun ja näkyviin, hyviin käännösratkaisuihin (Kommentti 12). Yhdessä vastauksessa myös otettiin reippaasti kantaa modernimman kielenkäytön puolesta (Kommentti 13). Vaikka siis vastaajat ovat varmasti samaa mieltä monista onnistuneen av-käännöksen piirteistä, henkilökohtaiset näkemuserot ja prioriteetit voivat silti vaihdella suurestikin.

Kommentti 10.

Joskus kielellä leikittely toimii, mutta harvoin.

Kommentti 11.

Kieli saa mielestäni olla värikästä asiallisuuden puitteissa.

Kommentti 12.

Hyvällä tavalla huomaamaton, eli huomio ei kiinnity huonolla tavalla mihinkään. Saa toki vääntää hauskoja juttuja.

Kommentti 13.

Kielioppisäännöt pitää olla hanskassa, mutta niitä pitää myös osata

soveltaa, jos ohjelman tyyli sitä vaatii. Oikea tyyli ohjelman mukaan. On myös aivan turha itkeä vanhojen suomen kielen hienouksien perään - jos ohjelma on moderni, myös suomennoksen pitää olla moderni ja elää nykykielen mukana.

Vastauksista näkee hyvin selvästi, että alan ammattilaisillekin käännöksen laatu tarkoittaa pääasiassa nimenomaan tuotekeskeistä laatua, eikä esimerkiksi käännösolosuhteiden katsota kuuluvan laadukkaan käännöksen ominaispiirteisiin. Prosessilaatua jotenkin sivusi vain kaksi kommenttia. Toisen kommentin mukaan laadukas käännös on ”huolellinen, sellainen johon on käytetty aikaa”. Toinen oli muotoiltu seuraavasti:

Kommentti 14.

Kieli on hyvää ja ilmeikästä ja ajastus tarkka. Kun palkkiot ovat kohdallaan, työn pystyy tekemään ajatuksella ja huolellisesti.

Kommentista 14 ei ihan tarkkaan osaa sanoa, kuuluuko palkkioiden suuruus vastaajan laatukäsitteeseen, vai onko se vain sivuhuomautus.

Avoin kysymys *Onko työnantajasi määritellyt laatutavoitteita mitenkään?* sai ainoastaan neljä kieltävää vastausta. Nämä vastaajat olivat joko BTI:n, SDI:n, erään kolmannen monikansallisen yhtiön tai nimeämättömän työnantajan kääntäjiä. Näissä vastauksissa esimerkiksi SDI:n ei katsottu määritelleen laatutavoitteita mitenkään ja BTI:n todettiin antaneen joitain teknisiä ohjeita, vaikka varsinaisia tavoitteita ei ole.

Suurin osa vastaajista koki siis, että työnantaja on määritellyt laatutavoitteet edes jossain määrin. Kaikki vastaajat eivät lähteneet erittelemään, minkälaisia tavoitteita työnantajalla on tai minkälaista ohjeistusta he ovat saaneet. Iso osa kuitenkin kertoi käytänteistä jotain, ja hämmentävää on se, miten saman toimexiantajan eri kääntäjät kokivat saaneensa niin erilaisen ohjeistuksen.

Yleisistä neljä raportoi saaneensa tarkat tai paperilla ylhäällä olevat ohjeet. Yhden yleläisen mielestä ei kuitenkaan ole ”kiveen kirjoitettuja laatukriteerejä”, ja toisen mielestä laatutavoitteita ei ole määritelty ”muuten, kuin että kieliopin täytyy olla kunnossa”.

MTV:n kääntäjistä 11 eli suurin osa mainitsi saaneensa kirjalliset ohjeet ("Talon tavat") tai ainakin tarkat ohjeet, mutta yksi MTV:n kääntäjä oli sitä mieltä, ettei mitään "kiveen hakattua" ohjeistusta ole annettu. MTV:ltä saatuja laatutavoitteita määriteltiin myös seuraavin kommentein:

Kommentti 15.

Usein työnantajan laatutavoitteet tuntuvat ulkoisilta, sisältö ei ole niin tärkeä.

Kommentti 16.

Paras palkka -> paras laatu.

BTI:n kohdalla hajonta vaikutti ehkä kärjistetyimmältä. Yhden vastaajan mielestä varsinaisia laatutavoitteita ei siis ole ollenkaan, ja kolme vastaajista muotoilivat vastauksensa siten, että jonkinlaisia suuntaviivoja on annettu.

Kommentti 17.

BT on linjannut jonkin verran laatutavoitteita, mutta käytännössä niiden noudattamisen valvominen on keskittynyt muutamien kanavien töihin ja muutamaan ensimmäiseen työkuukauteen.

Toisaalta kuitenkin viisi vastaajista piti BTI:n laatutavoitteita "huikeina" tai mainitsi pitkät ja tarkat kirjalliset ohjeet. Eräässä kommentissa mainittiin, että tämä manuaali on 80 sivua pitkä. Yksi näistä viidestä vastaajasta erikseen painotti, että laatua tarkkaillaan ja siitä annetaan palautetta. Yhdessä vastauksessa lisäksi todettiin BTI:n laatutavoitteista ytimekkäästi, että "käännösten tulisi olla täydellisiä". BTI:tä pidettiin myös käännöslaadun lippulaivana:

Kommentti 18.

Itse tv:tä katsellessani huomaan, että muiden toimistojen ja kanavien omien kääntäjien työ on selkeästi huolimattomampaa kuin oman työnantajani. Jos työn laatu ei ole kiitettävää, töitä ei saa.

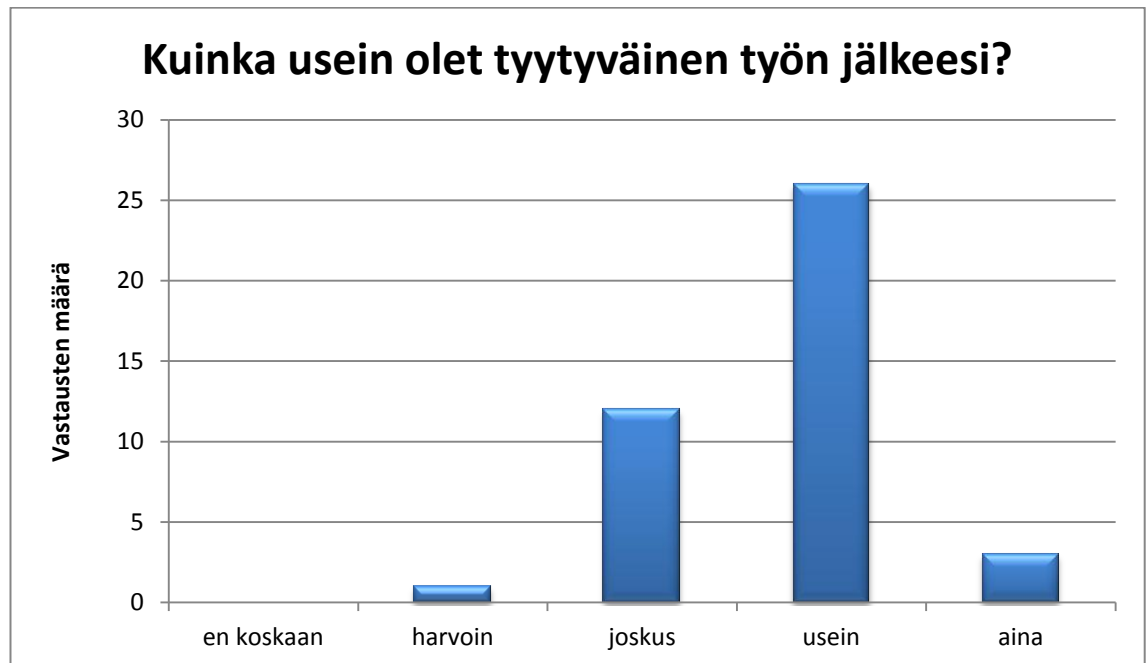
Kuten aikaisemmin on jo mainittu, neljästä SDI:lle töitä tekevästä vastaajasta kaksi oli sitä mieltä, ettei tavoitteita ole määritelty, ja toiset kaksi kertoivat virheettömän sisällön ja kielen vaatimuksista.

Kuvaaja 9

Vastaajista neljä eli vajaat 10 prosenttia ei ollut katsonut käännöksiään julkaisun jälkeen. Selvä enemmistö, eli 38 vastaajaa myönsi katsoneensa käännöksiään jälkeenpäin. Kysyttäessä kuinka usein vastaajat katsovat käännöksiään, omien töiden seuraamisen säännöllisyyttä oli muotoiltu ja perusteltu monin erilaisin sanankääntein: 10 vastaajaa totesi kommenteissaan katsovansa käännöksiään harvoin ja yhdeksän silloin tällöin tai satunnaisesti. Muutaman kerran tai kerran kuussa käännöksiään katsoi seitsemän vastaajista. Lisäksi esimerkiksi yksi vastaaja pyrki katsomaan 80 prosenttia käännöksistään ja kaksi vastaajaa katsoi käännöksensä aina, jos mahdollista. Kysymyksen asettelusta johtuen ei monenkaan vastausten kohdalla voi olla täysin varma, mistä syystä vastaajat katsovat kääntämiään ohjelmia jälkeenpäin, mutta seitsemässä vastauksessa oli erikseen kerrottu jonkinasteisesta laaduntarkkailusta.

Kuvaaja 10

Vastaajat olivat noin yleisesti ottaen tyytyväisiä työn jälkeensä, sillä vain yksi oli harvoin tyytyväinen, 12 vastaajaa oli joskus tyytyväinen, ja selvä enemmistö eli 26 vastaajaa oli usein tyytyväinen. Jopa kolme vastaajaa kertoi olevansa aina tyytyväinen työnsä jälkeen. Aina tyytyväiset olivat BTI:n, SDI:n ja jonkin nimeämättömän toimiston listoilta ja se yksi harvoin tyytyväinen oli yleläinen, joten esimerkiksi palkkauksella ja tyytyväisyydellä oman työn tuloksiin ei näyttäisi olevan selvää yhteyttä.

Kuvaaja 11

Ainoastaan yksi vastaaja totesi, ettei ole huomannut käännöksissään virheitä tai parantamisen varaa. Kaikki loput 41 vastaajaa olivat huomanneet käännöksissään korjattavaa. 20 vastaajaa mainitsi kommentteissaan kirjoitus- tai lyöntivirheet. Lisäksi useammassa vastauksessa kerrottiin esimerkiksi välimerkkivirheitä (neljässä vastauksessa), sanavalinnoista (viidessä vastauksessa), huolimattomuusvirheitä (viidessä vastauksessa), siitä että olisi voinut tiivistää enemmänkin (kolmessa vastauksessa) ja kiireessä tehdyistä virheistä (kolmessa vastauksessa). Kuusi vastaajaa totesi, että käännöstähän voisi aina hioa loputtomiin. Kahdeksan vastaajaa nosti esiin, että myöhemmin jonkin ajan kuluttua mieleen saattaa juolahtaa parempi tapa ilmaista jokin asia. Kuudessa vastauksessa oli myös jotenkin muotoiltuna, ettei mitään sen vakavampaa virhettä ole osunut kohdalle. Virheitä perusteltiin myös esimerkiksi käännösohjelmien tekniikan erilaisuudella ja puutteilla suhteessa televisiolähetysiin:

Kommentti 19.

TV:n audiohan on käännöstiedostoa paljon parempi, joten totesin sitten leffaa telkusta katsoessani, että metsään meni.

Kommentti 20.

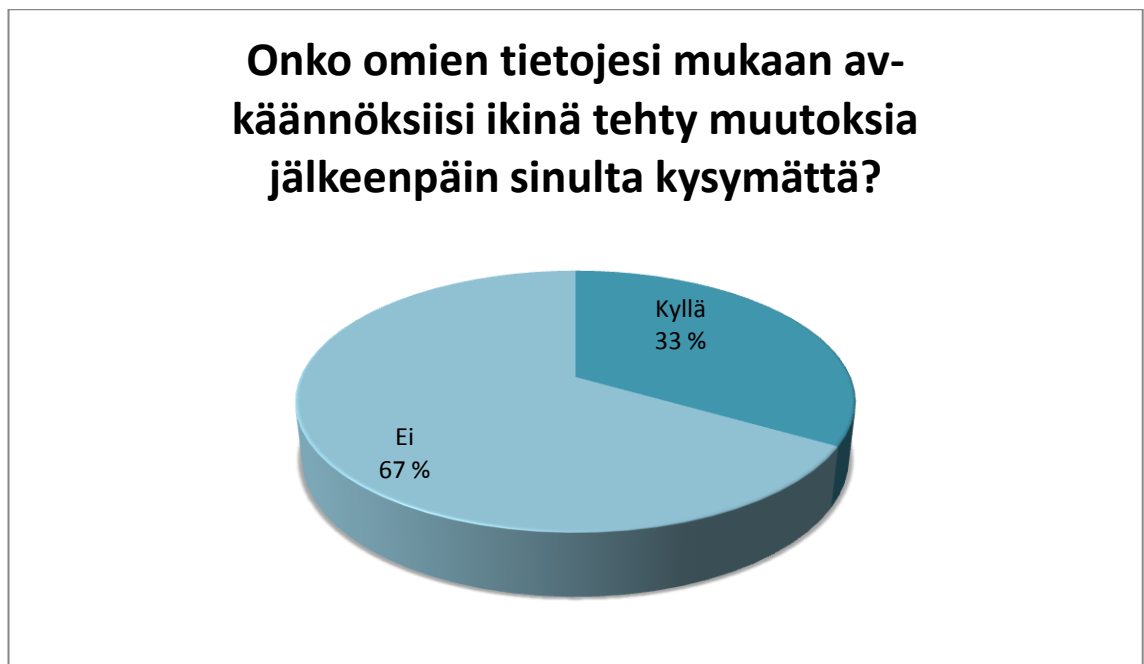
Ajastus ja kokonaisvaikutelma ovat yllättävän erilaisia televisiossa kuin ajastusohjelmalla katsoessa.

Lisäksi yhdessä vastauksessa vedottiin suoraan kannattavuuden ongelmaan:

Kommentti 21.

Aika useinkin palautan käännöksen, vaikka olen jostain kohdasta epävarma, koska totean, että näillä palkkioilla asiaa ei kannata kaivella enää syvemmin.

Kuvaaja 12

28 vastaajan käännöksiin ei oltu tehty muutoksia ainakaan heidän omien tietojensa mukaan, ja 14 vastaajan käännöksiin oli tehty muutoksia. Kieltävästi vastanneista yksi kommentoi, että on periaatteessa luovuttanut muokkausoikeudet toimistolle, joten häneltä ei tarvitsekaan kysyä lupaa, ja eräs kertoi, että virheitä on korjattu mutta hän on ollut tietoinen asiasta. Myöntävästi vastanneiden kommentteissa viisi mainitsi, että muutokset ovat joskus olleet huonompaan suuntaan.

Kommentti 22.

Kanavan toimitussihteeri tai joku muu pidensi eräässä ohjelmassa joidenkin melko lyhyiden repliikkien pituuksia. Huomioon ei kuitenkaan otettu sitä, että repliikit oli mitoitettu kuvaleikkausten mukaan, joten korjaus heikensi käännöksen laatua.

Kolme vastaajaa mainitsi, että kun käännöstä sovitetaan toiselle kanavalle tai toiseen formaattiin, esimerkiksi DVD:lle, tekniset vaatimukset ovat erilaiset, ja sen takia käännöksiä on muokattu.

5.4. Erilaisten työolojen vaikutuksien vertailu

”Realitysona räydyttää sielun”

Avoimeen kysymykseen *Onko sinulla kokemusta sekä hyvistä että huonommista työoloista?* kaikkiaan 17 vastasi kyllä ja 23 vastasi ei. Yhdeksän vastaajaa täsmensi, että kokemusta on vain hyvistä työoloista, ja viisi, että kokemusta on vain huonoista työoloista. Kaksi vastaajaa jätti kohdan kokonaan tyhjäksi. Vastaustaan enemmän avanneista kääntäjistä kahdeksan mainitsi palkkioerot tai erot palkkioiden maksussa, kuudessa vastauksessa nostettiin esiin ilmapiiri tai yhteishenki ja kolmessa vastauksessa mainittiin kääntäjän arvostus. Kaksi kääntäjää mainitsi muuttuneista olosuhteista saman työpaikan sisällä.

Kommentti 23.

Olot ovat siinä mielessä huonontuneet, että palkkiot ovat vuosien mittaan laskeneet huomattavasti.

Toinen heistä koki arvostuksen laskeneen:

Kommentti 24.

Aiemmin tuntui, että työnantaja arvosti sitä, että toimitin laadukkaita suomennoksia aikataulun mukaisesti. Nyt suomentaja on kiusallinen lisä, jota on pakko käyttää.

Jatkokysymykseen *Oletko huomannut erilaisten työolojen johtaneen eroihin työn jäljessäsi?* vastanneista 22 kääntäjistä 14 vastasi myöntävästi ja/tai eritteli eroja. Neljässä vastauksessa todettiin, että parempi palkkio mahdollistaa paremman laadun, koska aikaa on enemmän hiomiseen ja faktojen tarkastukseen. Neljä vastaajaa mainitsi paremman laadun vaativan enemmän aikaa puuttumatta palkkaukseen. Kaksi vastaajaa totesi, että pienempi palkka vähentää käännöksen hiomista, koska pienellä palkalla se ei ole kannattavaa. Eroja perusteltiin yksittäisissä vastauksissa myös

projektinhallinnan tasolla (työtarjousten saaminen viime tipassa, ongelmat materiaalin toimituksessa), sanallisen arvostuksen puutteella, työpaikan työrauhan häiriintymisellä, oikolukukäytännöllä, vaatimusten koventumisella ja sillä, että ”toimistossa otettiin välillä turhan rennosti”.

Viisi vastaajaa puolestaan totesi, että on aina tehnyt parhaansa työoloista huolimatta tai että työolot eivät näy työnjäljessä. Yhdessä vastauksessa laadun erojen katsottiin myös johtuvan lähinnä kääntäjien taidoista:

Kommentti 25.

Kiireessä edellämainittuja pikkuvirheitä jää tekstiin, mutta mielestäni tv:ssä näkyvät virheet ja vasemmalla kädellä tehdyt käännökset eivät johdu kiireestä vaan kääntäjän kokemuksen puutteesta.

Tämän ja seuraavien kahden jatkokysymyksen kohdalla on otettava huomioon, että kysymyksiin vastasi myös muutamia kääntäjiä, joilla ei ollut kokemusta kovin erilaisista työoloista, ja he vastasivat joko hypoteettisesti tai sitten toteamalla, etteivät ole huomanneet eroa. Vastaajalla on esimerkiksi voinut olla kokemusta eri työpaikoista, joissa molemmissa palkkaustaso on ollut kohtuullinen tai kohtuuton.

Jatkokysymykseen *Entä työmotivaatiossasi?* vastasi 22 kääntäjää. 18 heistä vastasi myönteisesti ja pari vastaajaa selkeäsanaisesti totesi, ettei ole huomannut eroa. Eroja eritellessä tai muuten aihetta kommentoidessa yhdeksän vastaajaa nosti esiin palkkauksen merkityksen, viisi puhui arvostuksesta ja kaksi mainitsi käännettävillä ohjelmilla olevan vaikutusta motivaatioon.

Kommentti 26.

Pre-Textillä työt olivat vaihtelevampia ja sain valita itselleni mielenkiintoisia ohjelmia. Nykyään käännän pelkkiä kokkiohjelmia...

Motivaation kohottajiksi mainittiin myös esimiehen johtamistaidot ja oma nimi loppukrediiteissä, joka saattaa huonoissa työoloissa olla ainut motivaattori. Yhdessä vastauksessa kerrottiin myös työmäärän lisäävän motivaatiota.

Kommentti 27.

Mitä vähemmän töitä, sitä vähemmän motivaatiota. Eli kiire motivoi tekemään enemmän.

20 kääntäjää vastasi jatkokysymykseen *Entä eroihin suhtautumisessasi omaan työhösi tai omissa asenteissasi?* Vastauksissa kiinnitettiin huomiota melko erilaisiin seikkoihin. Työ on esimerkiksi koettu yhtä mukavana ja arvokkaana ja siihen on haluttu panostaa yhtä paljon vaikka kohtelu on ollut epäoikeudenmukaista. Toisaalta kehnon kohtelun mainittiin heikentäneen itsetuntoa, aiheuttaneen kateutta ja masennusta; saaneen suhtautumaan työhön välinpitämättömämmin; tekemään tahallisen nopeita ja välttäviä käännöksiä; vähentäneen työniloa; ja saaneen suuntautumaan muille aloille, koska av-käännöstyön kannattavuuteen ja mielekkyyteen ei ole voinut luottaa (kahdessa vastauksessa). Omaa suhtautumista arvioitiin myös näin:

Kommentti 28.

Kyse on pitkälti siitä, mitä tietää muiden kääntäjien tilanteesta.

Kommentti 29.

Haluan panostaa työhön yhtä paljon kuin ennenkin, mutta mitä paremmaksi alalla tulee, sitä vähemmän ansaitsee, sillä työhön huomaa käyttävänsä enemmän aikaa ja lisäksi osaa tiivistää aina vain taitavammin.

Työoloja ja niiden vaikutuksia pohtiessa palkkauksen lisäksi tärkeiksi vaikuttimiksi nousivat siis myös työpaikan ilmapiiri ja kääntäjän nauttima arvostus. Vastaajien yksilöllisillä luonteilla ja elämäntilanteilla näyttäisi olevan suuri merkitys. Toiset kääntävät mahdollisimman hyvin ja huolella työoloista ja palkoista riippumatta, toisilla elämäntilannekin jo sulkee tämän vaihtoehdon pois. Töitä on toimeentulon turvaamiseksi pienemmillä palkoilla tehtävä enemmän laadun kustannuksella. Toiset taas ovat päättäneet, että huonoilla palkoilla käännöksiin ei käytetä yhtään ylimääräistä minuuttia, vaikka sellaiseen ehkä olisi varaakin.

5.5. Palaute

”Äiti kehui tietenkkin.”

Kuvaaja 13

Kysyttäessä työnantajan mahdollisesti harjoittamasta laatukontrollista tai oikoluettuttamisesta 39 kääntäjää vastasi kyllä ja ainoastaan kolme vastasi ei. Nämä kolme olivat BTI:n, SDI:n ja pienempien toimistojen kääntäjiä. BTI:n kääntäjä kommentoi laatukontrollin puutetta näin:

Kommentti 30.

Kerran jopa pyysin toimeksiantajalta oikolukua vaikeaksi kokemaani työhön, mutta sellaista ei herunut. Pikemminkin syyllistettiin, että pitäisi tässä vaiheessa olla jo vähän luottoa oman työn jälkeen...

Jokainen Ylen kääntäjä (11) mainitsi kommentissaan käännösten kollauksen. Kollaus tarkoittaa sitä, että kollega lukee käännöksen läpi ja antaa siitä palautetta. Kolme mainintaa oli satunnaiskollauksesta ja kuusi siitä, että itse jättää töitään kollattavaksi. Neljässä vastauksessa mainittiin, että kuukausipalkkaiset vakkarikääntäjät tekevät

kollaukset. Kuusi vastaajaa totesi palautteen useimmiten olevan rakentavaa ja hyödyllistä, mutta kahden vastaajan mielestä kollaajasta riippuen se voi olla myös tyrmäävää ja ylimielistä. Yhdessä vastauksessa mainittiin freelance-kääntäjille järjestettävä vuosittaiset koulutustilaisuudet. Yleläiset kommentoivat myös seuraavasti:

Kommentti 31.

Kollaus toteutetaan ainoalla oikealla tavalla, eli lopullinen päätösvalta säilyy aina kääntäjällä itsellään.

Kommentti 32.

Nyt on tullut uusi käytäntö, että Ylellä kollataan kaikkien uusien ohjelmien ekat jaksot.

Myös jokainen MTV:n kääntäjä (18) mainitsi kommentteissaan kollauksen. Kuudessa vastauksessa kerrottiin pistokollauksesta ja seitsemässä kollattavaksi ilmoittautumisesta. Jopa 14 vastauksessa todettiin, että palaute on usein hyvää, asiallista tai rakentavaa.

Kommentti 33.

Palaute tulee kollegalta, ei esimieheltä, ja sen antamiseen Maikkarilla on koulutettu perusteellisesti, joten se on käytännössä aina rakentavaa ja hyödyllistä.

Kommentti 34.

Toisten töiden kollaaminen on hyväksi myös kollaajalle, joka tulee ajatelleeksi asioita uudesta näkökulmasta.

Molemmat Pre-Textin kääntäjät mainitsevat, että kun toimisto vielä työllisti paljon väkeä, käytössä oli kollausjärjestelmä, jossa jokainen halukas sai kollausparin, jonka kanssa käännöksiä katsottiin ja arvioitiin ristiin.

BTI:n 12 kääntäjistä viisi mainitsi, että käännöksiä tarkastetaan ja niistä saa palautetta lähinnä alussa, kun on vasta äskettäin tullut taloon. Pistotarkastukset mainitsee viisi BTI:n kääntäjää. Palautteen tyylistä oltiin hieman eri mieltä. Kolmessa vastauksessa todetaan, että palautetta saa vain virheistä.

Kommentti 35.

Itse en ole alkuvaiheen jälkeen saanut palautetta, joka tarkoittaa, että huomautettavaa ei ole.

Kommentti 36.

En oikeastaan tiedä, kuinka säännöllistä kontrolli on, koska palautetta tulee vain virheistä. Koskaan ei ilmoiteta, että olipa hyvä käänös, ei huomautettavaa.

Kaksi BTI:n kääntäjää oli uransa aikana saanut niin tyyliä ja henkilökohtaisuuksiin menevää kuin hyvää ja asiallistakin palautetta. Kolmessa kommentissa oltiin sitä mieltä, että palaute on yleensä positiivista ja kehujaakin saa.

Kommentti 37.

Palaute on yleensä pääosin positiivista. Saan kehuja elävästä kielestä ja idiomaattisuudesta.

BTI:n tarkastusten tekijäksi mainittiin kolmessa vastauksessa käännöstoimisto ja kahdessa toimiston kääntäjä.

Neljästä SDI:n kääntäjistä kolme mainitsi vastauksessaan satunnaiset pistokokeet, kaksi kontrollin keskittyminen alkuvaiheisiin ja yksi mainitsi asiakkaan aktiivisesta roolista laatukontrollissa:

Kommentti 38.

Osa töistä menee asiakkaalle, joka tarkastaa käännökset. Joskus on tullut pyyntö korjata jotain.

Kuvaaja 14

Vastaajista 16 kertoi luettavansa itse käännöksensä ennen palautusta jollain toisella henkilöllä, mutta selvä enemmistö, eli 26 vastaajaa ei tee niin.

Myöntävästi vastanneiden kommentteissa viisi kertoi luettavansa käännöksensä jollain toisella aina tai hyvin usein, neljä joskus ja kaksi hyvin harvoin. Kaksi mainitsi äitinsä, kolme puolisonsa ja kuusi kertoi luettavansa käännöksiään kollegalla, eli kollauttavansa ne. Yksi vastaaja mainitsi, että on kaverillaan luettanut kaveripalveluksena. Eräs vastaaja kertoi myös saavansa harvinaislaatuista apua ohjelman puhujilta itseltään:

Kommentti 39.

Toinen sarjan juontajista lukee läpi kaikki käännökset. Siitä on korvaamaton apu, koska voin jättää arvailamisen kohdissa, joissa on mahdoton saada selvää jostakin heitosta ja pyytää siihen selvennystä.

Kolme mainitsi, että jos ohjelman aihe on ollut erityisen vieras tai vaikea, silloin käännöksen luettaa jollain muulla. Kuudessa vastauksessa palautteen ja tarkastuksen hyödyllisyyttä perusteltiin jotenkin, esimerkiksi ”ettei alkaisi luulla osaavansa jo kaiken” ja koska ”tuoreet silmät huomaavat virheitä, joille on itse tullut sokeaksi”.

Viimeinen kysymys kuului *Oletko ikinä saanut palautetta av-käännöksistäsi julkaisun jälkeen? Keneltä (esim. katsojalta, kollegalta tai työnantajalta)? Millaista palautetta sait? Mitä ajatuksia palaute herätti?* Viisi totesi, ettei ole saanut palautetta, ja loput kertoivat jotain saamastaan palautteesta. 28 vastaajaa kertoi saaneensa katsojapalautetta. Hyvin monessa kommentissa kerrottiin, miten katsoja on takertunut johonkin yksityiskohtaan, ja katsojapalaute onkin tämän kyselyn perusteella pääasiassa negatiivista kritiikkiä, oli se sitten aiheesta tai aiheetta, asiallista tai asiatonta (maininta 21 vastauksessa). 16 oli saanut palautetta kollegalta, ja kollegat vaikuttaisivat usein myös kehuvaan (11 vastauksessa). Sukulaisilta, ystäviltä ja tuttavilta saadusta palautteesta raportoi seitsemän vastaajaa.

Vastaajilla vallitseva käsitys vaikuttaisi olevan, että palautetta tulee harvoin ja sitä mielellään otettaisiin vastaan enemmänkin — tai ainakin rakentavaa, aiheellista palautetta. Toisaalta monille palautteen puute on merkki siitä, että omat käännökset ovat olleet hyviä.

Eräessä kommentissa tartuttiin yhteen tämän työn ja koko käännösalan kulmakivistä, eli laatukäsitteiden eroihin:

Kommentti 40.

Ainoa katsojalta saamani palaute (sekin epäsuorasti) pani epäilemään, ovatko kääntäjien ja katsojien käsitykset käännöksen laadukkuudesta ollenkaan yhteismitallisia. Tai kuinka paljon katsojapalautteeseen kannattaa kiinnittää huomiota, jos katsoja ei alkuunkaan ymmärrä AV-käännöksen luonnetta.

6. Keskustelua kyselyn tuloksista

Kyselyssäni pyrin lähestymään laadun käsitettä ja työolojen suhdetta siihen muun muassa motivaation, kääntäjien omien laatu- ja työtavoitteiden, työnantajan harjoittaman laatukontrollin sekä ulkoapäin tulevan arvostuksen kautta. Kyselyn tulokset tukevat esimerkiksi sitä perinteistä ajatusta, että huono palkka johtaa usein huonompaan laatuun, mutta palkan ohella merkittäviksi teemoiksi vastauksissa muodostuivat vastaajien omat henkilökohtaiset asenteet sekä etenkin työnantajan laatutavoitteet ja -kontrolli.

6.1. Laatu henkilökohtaisten asenteiden ja motivaation sekä työolojen ristivedossa

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 42 kääntäjää. Suomessa on arviolta 300-400 av-kääntäjää (Suomen Journalistiliitto 2012c), minkä perusteella kyselyyni olisi vastannut ainakin noin 10 prosenttia koko ammattikunnan edustajista, mikä on kohtuullisen kattava otanta. Alan edustajina kaikkia vastaajia voi hyvällä syyllä kutsua ammattilaisiksi: Lähes kaikki vastaajat olivat korkeakouluttautuneita ja opiskelleet nimenomaan kieli- tai käännsaineita. Vastaajien keski-ikä oli 37 vuotta (nuorinkin vastaaja oli jo 26-vuotias), ja jokainen vastaaja oli työskennellyt av-käännösten parissa vähintään kaksi vuotta, joten kaikille oli varmasti jo ehtinyt muodostua omat käsityksensä ja näkemyksensä alan tilasta ja alalla työskentelystä. Selkeä enemmistö myös teki av-käännöstitä päätoimisesti.

Vastauksissa oli melko tasainen hajonta sen suhteen, pitivätkö av-kääntäjät työtään kutsumuksena, tavallisena työnä vai jonain siltä väliltä. Suurin osa vastaajista luonnollisesti ilmaisi kiinnostuksensa alaa ja av-käännöstyön erityisluonnetta kohtaan, mutta alalle päätymiseen oli vaikuttanut yksinkertaisesti esimerkiksi halu tehdä koulutusta eli käänns- ja kieliopintoja vastaavaa työtä, ja av-käännsalalla töitä oli

ollut tarjolla. Vastaajat edustivat siis sekä arkisempaa suhtautumista että suurempaa tunteen paloa av-kääntämisen lajia kohtaan.

Hyvin monen vastaajan kokemuksen mukaan hän ei av-käännösalan ammattilaisena nauttinut kovin suurta arvostusta yleisön saati toimeksiantajan taholta, mutta usko oman työn tärkeyteen oli silti vahva. Kyselyn pääasiallisen julkaisukanavan eli av-kääntäjien foorumin takia voidaan kuitenkin olettaa, että vastaajien joukkoon on haravoitunut erityisen vahva otanta valveutuneita av-kääntäjiä.

Vastaajien mielestä työn tärkeyden puolesta puhui etenkin katsojien suuri määrä ja av-käännösten rooli kansan kielitaidon kehittäjänä. Laadukas av-käännös on ikään kuin kulttuuriteko, vaikkei av-käännöksiä lukeva suuri yleisö sitä tajuaisikaan. Ehkä juuri siksi se onkin kulttuuriteko, koska ihmiset itse eivät ymmärrä vaatia laatua tai välttämättä tunnista hyvää av-käännöslaatua sellaista nähtyään. Ainakin vastaajien saaman palautteen perusteella katsojat harvoin näkevät lyöntivirheitä tai (oikeita tai kuviteltuja) käännösvirheitä pidemmälle. Av-käännökset myös pyrkivät huomaamattomuuteen, joten hyvin onnistunut av-käännös tavallaan toimii itsessään omaa arvostustaan vastaan. Laadukkaiden av-käännösten tekeminen vaatii siis usein hyvin vahvaa uskoa omaan tekemiseensä, kun katsojilta kannustusta tulee hyvin harvoin ja työnantajienkin kannustus on useimmiten porkkanan sijaan keppiä, jos sitäkään.

Mielenkiintoisen vastanäkökulman av-kääntäjien näkemyksiin katsojien kriittisyydestä tuo Tiina Tuomisen tutkimus av-kääntämisen vastaanottamisesta. Väitöskirjassaan *The Art of Accidental Reading and Incidental Listening. An Empirical Study on the Viewing of Subtitled Films* (2012) Tuominen toteaa, että katsojat suhtautuivat tekstityksiin yllättävän hyväksyvästi, eivätkä paljoa kyseenalaistaneet niiden oikeellisuutta.

Ongelmakohdissakin he etsivät syitä ymmärrysvaikeuksiinsa tekstitysten ulkopuolelta, kuten omasta virheellisestä tulkinnastaan. Toisaalta katsojat eivät ylistäneet tekstityksiä sen enempää kuin kritisoineetkaan. Tekstityksiä luettiin lähinnä pintapuolisesti kokonaiskatselukokemuksen tukena, eikä katsojille jäänyt montaakaan yksittäistä käännösratkaisua mieleen niin hyvin, että he olisivat voineet ottaa asian itse puheeksi katselukokemuksen jälkeen. Häiritseväksi katsojat eivät niinkään kokeneet

virheitä vaan epätavallisen kieliaineksen, kuten epäidiomaattisen suomen tai oudot uudissanat. (278-285.) Av-kääntäjät kokevat siis katsojien ehkä olevan kriittisempiä ja virheisiin takertuvaisempia kuin he itse asiassa ovatkaan, mutta katsojien hiljainen hyväksyntä ja hyvin tehdyt, mieleen jäämättömät tekstitykset eivät toisaalta myöskään kasvata kehujen määrää ja sitä kautta saa av-kääntäjiä kokemaan itseään enemmän arvostetuksi.

Vaikka monet kyselyni vastaajat kokivat arvostuksensa vähäiseksi, useat heistä näkivät silti ylimääräistä vaivaa työnsä laadun eteen ja panostivat omaehtoiseen laatukontrolliin. Suurin osa vastaajista katsoi käännoksiään joskus televisiosta jälkeensä, ja muutama jopa lähes aina, joten hyvin monella vastaajalla on jonkinasteinen pyrkimys omien töidensä seuraamiseen. Melko moni myös harjoitti omaehtoista työnsä luettamista jollain toisella henkilöllä ennen palautusta, jotkut hyvinkin järjestelmällisesti. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että työnantajien harjoittamissa laatukontrollikäytännöissä oli paljon eroja, jotka todennäköisesti myös vaikuttavat kääntäjien näkemyksiin siitä, onko oma lisäpanos tarpeen. Lisäksi kaikista suurin ja kaikista muusta riippumaton motivaattori oli ainakin joissain tapauksissa oma nimi käännoksen lopussa.

Yksi monessa vastauksessa esiin tullut motivaatioon vaikuttava seikka oli myös käännettävien ohjelmien mielekkäisyys. Jos käännettävänä on pelkästään realityta tai muita ohjelmia, jotka tuntuvat kääntäjistä puuduttavilta ja ankeilta, käännostyöstä on hankala motivoitua. Laadukas ohjelma motivoi enemmän tekemään myös laadukkaan käännoksen.

MTV:n käännostoiminnan ulkoistamisen synnyttämässä mediakohussa ehkä isoimmaksi ongelmaksi nostettu palkkaus kirvoitti paljon kommentointia myös tässä kyselyssä. Suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että laadukkaasta käännoksestä pitää saada kunnon korvaus ja jopa että ilman kunnollista korvausta hyvää laatua ei ole mahdollista saavuttaa, mutta osa heistä ei antanut pienen korvauksen vaikuttaa työskentelyynsä. He kertoivat tekevänsä käännoksensa huolella ja ajan kanssa siitakin huolimatta, ettei se ole taloudellisesti kannattavaa. Toisilla tähän ei ole varaa, vaan toimeen tullakseen heidän täytyy tinkiä halustaan tehdä mahdollisimman laadukasta

jälkeä. Jotkut taas olivat päättäneet, että vaikka heidän olisi mahdollista hioa käännöksiään enemmän, he eivät periaatteesta tee niin, koska korvaukset ovat niin pienet.

Vaikka siis rahallisen korvauksen ohella henkilökohtaisilla näkemyksillä, asenteilla ja elämäntilanteilla näyttäisi olevan todella suuri merkitys lopputuloksen kannalta, töistä saatujen korvausten suuruus on joka tapauksessa se perusta, jonka pohjalta omia periaatteita lähdetään toteuttamaan ja käännöstä rakentamaan. Puhtaasti omaksi ilokseen ja palveluksena Suomen kansalle tuskin kukaan voi näitä hommia kuitenkaan tehdä.

Henkilökohtaisia eroja oli lisäksi siinä, minkä kokoisia korvauksia pidetään sopivina. BTI:n ja SDI:n palkkiotaso katsottiin noin yleisesti ottaen liian pieneksi, mutta parin vastaajan mielestä se oli kuitenkin (työn vaativuuteen nähden) riittävä.

Vastaajat olivat noin yleisesti ottaen melko tyytyväisiä työnsä tuloksiin, eikä tyytyväisyys näyttäisi olevan sidoksissa siihen, mille yhtiölle ja millä palkoilla käännöksiä tekee. Tyytyväisyys ei selvästi ollut myöskään sidoksissa siihen, onko käännöksistään bongannut virheitä tai parantamisen varaa. Lähes kaikki olivat löytäneet käännöksistään joitain virheitä, mutta esimerkiksi satunnaisia lyöntivirheitä ei katsottu kovin vakaviksi virheiksi, ja vastaajat myös tiedostivat sen, että käännöksistä löytyy aina jotain hiottavaa, etenkin jos niihin on ollut aikaa ottaa hieman etäisyyttä.

Vaikka palkka onkin suuri kiistakapula, vastaajat eivät kuitenkaan mieltäneet sitä yhdeksi av-käännöslaadun ominaispiirteistä, vaan laadukasta käännöstä kuvaillessaan keskittyivät luettelemaan onnistuneen lopputuloksen piirteitä jättäen tekstin tuottamisprosessin lähes kokonaan huomiotta. Av-käännösalan ammattilaisetkaan eivät siis ole ainakaan täysin pystyneet luopumaan perinteisestä tuotokeskeisestä ajattelumallista. Tulos ei sinänsä ole erityisen yllättävä, sillä onhan tuotokeskeinen käännöslaadun määritelmä se perinteisin ja yliopiston kieli- tai käännösopetuksessakin vallitseva näkökulma. Vastaajien olisi todennäköisesti täytynyt jossain yhteydessä erikseen tietoisesti oppia pois siitä, jotta he olisivat tämän kysymyksen kohdalla tulleet ajatelleeksi myös ulkoisia tekijöitä.

Tästä huolimatta av-kääntäjät jos ketkä tiedostavat ulkoisten tekijöiden merkityksen ja ovat päässeet todistamaan, miten suuri vaikutus niillä on. Vaikka kunnollisen palkan ei nähdä sisältyvän laadun käsitteeseen, iso osa vastaajista pitää sitä ehdottomana laadun edellytyksenä ja jopa tärkeämpänä aspektina kuin laatu:

Kommentti 41.

Laatu ei kuitenkaan ole oleellisin kysymys vaan se, että kaikesta työstä kuuluu saada sellainen korvaus, että sillä elää.

Näkökulman muutoksella ei siis sinänsä välttämättä olisi kovin suurta merkitystä suuntaan tai toiseen, mutta ainakin se saattaisi saada ne av-kääntäjät, jotka ovat tyytyneet tuottamaan huolellista jälkeä omalla kustannuksellaan, pohtimaan tilannettaan uudelleen. He laittavat laadukkaan käännöksen kunnollisen palkan edelle, mutta jos he omaksuisivat ajatuksen siitä, että kunnolliset työolot ovat osa laadukasta käännoästä, heidän asennoitumisensa saattaisi muuttua. Näkökulman muutos ei tietysti vaikuta mitenkään esimerkiksi siihen, että eri kääntäjät kokevat erikokoiset palkat riittäviksi, ja alan kehityksen kannalta oleellisintahan tietenkin olisi saada kaikki toimeksiantajat omaksumaan, etteivät he voi tarjota asiakkailleen laadukkaita käännoäsiä tarjoamatta kääntäjilleen laadukkaita työoloja.

6.2. Toimeksiantajien rooli laatukriteereiden luojana ja laadun ylläpitäjänä

Kyselyn yllättävimpiä tuloksia oli hajonta kääntäjien käsityksissä siitä, mitkä heidän toimeksiantajansa laatutavoitteet ovat. Joko toimistot ja kanavat eivät ole onnistuneet välittämään laatutavoitteitaan johdonmukaisesti kaikille kääntäjilleen, osa kääntäjistä on suhtautunut niihin hieman välinpitämättömästi tai sitten eri kääntäjille on tosiaan annettu eri ohjeita. Myös hyvämaineisimpien työantajien Ylen ja MTV:n kääntäjien keskuudessa on vaihtelua saadussa ohjeistuksessa. Onko mahdollista, että monen mainitsemia talon kirjallisia ohjeita ei ole jaettu kaikille, vai onko se vain tiettyjen vastaajien oma näkemys, etteivät nämä kriteerit ole ehdottomia, ”kiveen kirjoitettuja”?

SDI:n pieni vastaajajoukko oli jakautunut kahtia sen suhteen, oliko laatutavoitteita heidän mielestään määritelty vai ei, ja BTI:n kohdalla ääripäävastausten kontrasti oli kaikista suurin. Jos ”BTI pitää laatua todella tärkeänä” ja yhtiöllä on olemassa 80-sivuinen manuaali laatukriteereistä, miten on mahdollista, että erään vastaajan mielestä varsinaisia laatutavoitteita ei ole ollenkaan?

Yksi iso osasy syy voi olla se, että koska BTI:n kääntäjät ovat niin hajallaan eivätkä ole muodostaneet tiivistä yhteisöä, kääntäjä ei voi kysyä apua kollegoiltaan eikä oppia talon tavoille muita seuraamalla. Kääntäjä on täysin sen varassa, mitä hänelle toimeksiantajan taholta kerrotaan, ja jos esimerkiksi rekrytointirupeaman keskellä jonkin kääntäjän perehdytys jää epähuomiossa puolitiehen tai jos järjestelmällistä perehdytyskaavaa ei edes ole, yksittäisten kääntäjien näkemykset voivat vapaasti kasvaa ihan eri suuntiin. Av-kääntäminen on tietysti itsessään hyvin itsenäistä työtä, mutta esimerkiksi MTV:n ja Ylen harjoittama kollauskäytäntö ylläpitää säännöllisiä yhteyksiä kollegoihin ja heidän näkemyksiinsä laatukriteereistä. Kääntäjien henkilökohtaiset näkemykset hyvästä käännöksestä voivat vaihdella paljonkin, kuten aikaisemmin tuli esille esimerkiksi puhekielisten elementtien hyväksyttävyyden kohdalla.

Muutamilla vastaajilla on myös kokemuksia siitä, miten käännöksen laatu on heikentynyt, kun sitä on toimeksiantajan taholta lähdetty muokkaamaan kääntäjää konsultoimatta. Vuorovaikutus kääntäjän ja toimeksiantajan tai asiakkaan toimitushenkilökunnan välillä olisi siis olennaista käännöksen laadun kannalta. Kääntäjä on kuitenkin todennäköisesti työskennellyt käännettävän ohjelman parissa kauemmin kuin esimerkiksi kanavan toimitussihteeri, ja näennäisesti keinoilla ratkaisuilla voi olla hyvätkin perusteet. Av-kääntäminen on laajana suurelta osin kompromissien tekoa, koska huomioon on otettava ajan, tilan ja kuvan luomat rajoitteet.

Työnantajalla on tietenkin myös suuri vaikutus työntekijöittensä motivaatioon ja sitä kautta käännösten laatuun. Kohtuullisten palkkioiden lisäksi tärkeiksi motivaation ylläpitäjiksi nousivat työpaikan ilmapiiri ja kääntäjien nauttima arvostus. Arvostus kulminoituu palkkioiden suuruuteen, mutta se on myös rahasta riippumatonta. Jos

kääntäjä kokee olevansa ohjelman tuotantoketjussa vain ”kiusallinen lisä”, se tuskin motivoi paneutumaan työhön. Hyvin moni vastaaja myös kuulisi useammin kiitosta hyvin tehdystä työstä, ja kollauskäytäntö näyttäisi tarjoavan hyvän mahdollisuuden kuulla joskus kehujakin, mikä omalta osaltaan kasvattaa kääntäjien motivaatiota.

Työnantajan harjoittama laatukontrolli on yksi kyselyn tuloksissa merkittäväksi noussut teema. Systemaattisesti kaikki MTV:n, Ylen ja Pre-Textin kääntäjät mainitsivat käytössä olevan (tai Pre-Textin kohdalla käytössä olleen) kollauserjestelmän. BTI:n kääntäjien vastauksissa oli kuitenkin melko paljon hajontaa, mistä voi päätellä, että kaikki firman kääntäjät eivät olleet tietoisia laatukontrollin määrästä ja sen toteutustavasta tai sitten eri kääntäjiä on kohdeltu eri tavalla. Monen mielestä kontrolli keskittyi vain ensimmäisiin kuukausiin ja tehtyihin virheisiin, mutta jotkut vastaajista olivat saaneet myös positiivista palautetta. Epäselväksi vastausten perusteella jää myös se, ovatko näitä tarkastuksia tekevät henkilöt aina kääntäjiä itsekin vai muuta BTI:n toimistohenkilökuntaa, mutta tämä voi tietenkin johtua siitä, etteivät vastaajat vain ole huomanneet tarkentaa seikkaa vastauksissaan enempää. Selvää kuitenkin on, että BTI ei huhtikuussa 2012 ollut saattanut mahdollista kontrollijärjestelmänsä ainakaan kaikkien kääntäjiensä tietoon ja ääritapauksessa jopa kieltäytynyt oikoluettamasta erään kääntäjän työtä tämän sitä pyytäessä.

BTI on kevään 2012 jälkeen läpikäynyt suuria myllerryksiä MTV:n käännoiminnan haltuunoton ja av-kääntäjien irtisanoutumisten myötä, ja kenties vastauksena mediassa sitä kohtaan esitettyihin syytöksiin se on laatinut ”BTI-laatulupauksen” (BTI 2012), joka on lokakuun lopussa julkaistu yhtiön internetsivustolla ja lähetetty sähköpostilla sen kääntäjille (Maria W-M 2012). Laatulupauksessa kerrotaan muun muassa seuraavaa:

Koekäännöksemme ja kielitestimme läpäisseet koulutetut kääntäjät perehdytetään yrityksemme käytäntöihin ja koulutetaan käyttämään teknisiä työvälineitä. Autamme kääntäjät alkuun antamalla heille yksityiskohtaista palautetta. Seuraamme kaikkien kääntäjiemme työn laatua ja annamme tarvittaessa palautetta. Tätä ovat kääntäjämme itsekin tyytyväisyyskyselyssä toivoneet. (BTI 2012.)

Jos nämä periaatteet olivat keväälläkin jo olemassa, ne olivat tämän kyselyn perusteella jossain liikekasvun tuoksinassa ainakin osittain tallautuneet jalkoihin. On

vaikea sanoa, onko laatukontrolli tätä nykyä yhtä aukotonta kuin luvataan ja onko yhtiö pystynyt pitäytymään rekrytoinnissaan koulutettuihin kääntäjiin ammattikäntäjien joukkopaosta huolimatta, mutta nyt yhtiö on ainakin esittänyt jonkinlaiset laatutavoitteet kaikille kääntäjille ja myös kaikelle muulle kansalle selkeässä kirjallisessa muodossa.

7. Yhteenveto ja suuntaviivoja lisätutkimuksille

Teetin keväällä 2012 av-kääntäjillä kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten ja missä määrin alalla monin paikoin vallitsevat kehnot työolot vaikuttavat av-käännösten laatuun. Kyselyn tulokset tukevat monia ainakin alaan ja sen käytänteisiin perehtyneille yleisesti tiedossa olevia käsityksiä: Pienet palkat ja kääntäjien oikeuksien poljenta on monen av-käännösyrityksen kohdalla oletusarvo, joka usein pakottaa tinkimään av-käännösten laadusta, mutta joillain av-kääntäjillä on mahdollisuus panostaa laatuun omalla kustannuksellaan ja osa heistä on päättänyt tehdä niin. Av-kääntäjän työn arvostus on muutenkin hyvin vähäistä, mikä vaatii av-kääntäjältä vahvaa uskoa oman työn tärkeyteen. Hyvän lopputuloksen kannalta olennaista olisi myös kääntäjän ja työnantajan sekä asiakkaan välinen vuorovaikutus ja yhteistyö.

Työolojen vaikutuksesta av-käännösten laatuun on juuri ennen oman työni valmistumista julkaistu toinenkin pro gradu -tutkielma, jossa aihetta on lähestytty av-käännösten analysoinnin ja vertailun, av-kääntäjien haastattelujen sekä kirjoittajan oman av-käännöstyökokemuksen kautta (Hietamaa 2012). Hietamaan työn ja oman työni tulosten samankaltaisuus ei yllätä. Laadukkaat av-käännökset vaativat parikseen laadukkaita työoloja.

Kyselyni tulokset kuitenkin myös paljastivat, että av-käännösalan työnantajien laatutavoitteiden, laatukontrollin ja palautteen annon johdonmukaisuudessa on enemmän tai vähemmän parantamisen varaa. Eri av-kääntäjillä oli eri näkemyksiä siitä, mitä heidän työnantajansa av-käännöksiltä odottavat, ja monikansallisten käännöstoimistojen kohdalla myös laatukontrollin ja palautteen annon säännöllisyydestä ja luonteesta oli vastaajien keskuudessa epäselvyyksiä ja eri näkemyksiä.

Jos kyselyn teettäisi uudestaan nyt MTV:n av-kääntäjien ulkoistamisen ja sitä seuranneen kohun ja av-kääntäjien irtisanoutumisten jälkeen, vastauksia saattaisi av-kääntäjien keskuudessa vallitsevan taisteluhengen yllyttäminä tulla enemmän ja ne saattaisivat olla kärkkäämpiä. Lisäksi ne mahdollisesti sisältäisivät arvokasta tietoa

siitä, miten Broadcast Text International on kaikessa tässä puristuksessa onnistunut täyttämään MTV:n kääntäjien tyhjät saappaat, minkä myötä alan tulevaisuudennäkymät saattaisivat hieman selkiytyä. Alan kehityksen suuntaa jatkossa määräytynee melko pitkälti sen pohjalta, onnistuuko BTI selviytymään viimeaikaisista koettelemuksistaan ja säilyttämään markkinajohtajan asemansa muuttamatta toimintatapojaan.

Kokonaiskuvan ja kaikkia osapuolia tyydyttävän tilanteen saavuttamisen kannalta olennaista olisi tutkia itse kääntäjien näkemyksien lisäksi myös katsojien näkemyksiä, koska ilman katsojiahan av-käännöksillä ei ole tarkoitusta (Tuominen 2012: 13). Av-käännöksiä seuratessaan katsojat saattavat lähinnä takertua virheisiin tai outouksiin, mutta miten av-kääntämiseen sen suuremmin perehtymättömät av-käännösten kuluttajat oikeastaan määrittelisivät laadukasta av-käännöstä? Mitä he käännöksiltä odottavat? Toinen luonnollinen jatkumo olisi tietenkin kysyä työnantajien edustajien näkemyksiä siitä, mikä on laadukas av-käännös, miten heidän mielestään yhtiön laatukriteerit on määritelty sekä minkälaista laatukontrollia harjoitetaan, ja tutkia sitä, miten yhteneväisiä nämä näkemykset ovat av-kääntäjien näkemyksien kanssa.

Av-käännösalan tilanteesta on viime aikoina ilmestynyt yhä useampia tutkimuksia, ja tämä kyselytutkimus tuo oman lisänsä tähän kasvavaan tietoisuuteen. Tutkimukseni tulokset omalta osaltaan kiinnittävät huomiota av-käännösalan nurinkurisuuteen, joka on syksyn 2012 tapahtumien myötä pikku hiljaa alkanut nousta myös suuren kansan tietoon, sekä siihen, että av-käännösyritysten merkittävä rooli käännöslaadun takaajana ei rajoitu pelkästään kohtuullisten palkkojen maksuun vaan se on merkittävä myös laatukriteerien määrittelijänä ja etenkin laatukontrollin harjoittajana.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Abdallah, Kristiina 2007: Tekstittämisen laatu - mitä se oikein on? Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.), *Olenneisen äärellä*. Tampere: Tampereen yliopisto. 272-293.

Abdallah, Kristiina 2011: Quality Problems in AVT Production Networks: Reconstructing an Actor-network in the Subtitling Industry. Teoksessa Serban, Matamala & Lavaur (toim.), *Audiovisual Translation in Close-up: Practical and Theoretical Approaches*. Bern: Peter Lang. 173-186.

Díaz Cintas, Jorge & Remael, Aline 2007: *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester: St. Jerome Publishing.

Gillham, Bill 2000: *Developing a questionnaire*. Lontoo/New York: Continuum.

Gummerus, Eivor & Paro, Catrine 2001: Translation Quality. An Organizational Viewpoint. Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.), *(Multi)Media Translation: Concepts, practices, and research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 133-142.

Hietamaa, Tarmo 2012: *Kaukoavaruuden kääntäjät: Av-kääntäjien työolojen vaikutus vieraiden maailmojen luonnissa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Kieli-, käänös-, ja kirjallisuustieteiden yksikkö: käännöstiede (englanti).

Ihander, Anna-Maija & Sorsa, Jukka 2010: Hikipajojen varjosta yhteiseen rintamaan. *Kääntäjä* 2/2010. 6-7.

James, Heulwen 2001: Quality Control of Subtitles: Review or Preview? Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.), *(Multi)Media Translation: Concepts, practices, and research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 151-160.

Mueller, Felicity 2001: Quality Down Under. Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.), *(Multi)Media Translation: Concepts, practices, and research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 143-150.

Mäkisalo, Jukka 2006: Kuinka paljon käännöksiä luetaan? Lukupäiväkirjan esitutkimus. *Virittäjä* 2/2006. 250-259.

Taivalkoski-Shilov, Kristiina 2008: Subtitling *8 Mile* in three languages: Translation problems and translator licence. *Target*, volume 20, number 2. 249-274.

Tuominen, Tiina 2012: *The Art of Accidental Reading and Incidental Listening. An Empirical Study on the Viewing of Subtitled Films*. Tampere: Tampere University Press.

Verkkolähteet

Abdallah, Kristiina & Kinnunen, Tuija 2012: Yliopistojen kääntämisen ja tulkkauksen opettajien ja tutkijoiden julkilausuma MTV3:n päätöksestä ulkoistaa tekstittäminen BTI:lle. <<http://www.av-kaantajat.fi/?x103997=333650>>. 14.1.2013.

Aromaa, Jonni 2012: TV-kääntäjät ajettu ahtaalle Suomessa. Uutinen Ylen verkkosivuilla. <http://yle.fi/uutiset/tv-kaantajat_ajettu_ahtaalle_suomessa/6332532>. 1.12.2012.

Bittner, Hansjörg 2011: The Quality of Translation in Subtitling. *trans-kom* 4 [1]. 76-87.

BTI 2012: BTI-laatulupaus. Uutinen yhtiön verkkosivuilla. <<http://www.broadcasttext.com/BTI-Laatulupaus.aspx>>. 25.11.2012.

Helin, Jukka 2010: Av-kääntäjät - yhteisön synty verkossa. Artikkelin Avoinen verkkosivuilla. <http://www.avoine.fi/asiakkaat/av-kaantajat-yhteison_synty_ve/>. 13.4.2012.

KAJ ry 2011: Pre-Text allekirjoittaa uuden työehtosopimuksen. Uutinen järjestön verkkosivuilla. <http://www.kaj.fi/kaj_ry/ajankohtaista/pre-text_allekirjoittaa_uuden_tyoehtosopimuksen.html>. 13.4.2012.

Mannerkoski, Airikka 2010: Televisio-ohjelmien huonot käännökset rapauttavat suomen kieltä. Uutinen Ylen verkkosivuilla. <http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2010/02/televisio-ohjelmien_huonot_kaannokset_rapauttavat_suomen_kielta_1471088.html?origin=rss>. 13.4.2012.

Maria W-M 2012. Av-kääntäjien foorumilla kommentti #84 viestiketjussa ”Hmm... vaikuttaa oudolta”. <http://forum.av-kaantajat.fi/index.php?/topic/356-hmm-vaikuttaa-oudolta/page__st__80>. 2.12.2012.

MTV MEDIA 2012: MTV MEDIA myy käännöstoimintansa. Uutinen yhtiön verkkosivuilla. <<http://www.mtvmedia.fi/artikkeli.shtml/87905/mtv-media-myy-kaannostoimintansa>> 6.11.2012.

Opiskelijajärjestöt 2012: Opiskelijajärjestöjen kannanotto av-käännösalan tilanteeseen Suomen av-kääntäjien verkkosivuilla. <<http://www.av-kaantajat.fi/?x103997=348479>>. 14.1.2013.

Paakkinen, Jouni 2012: Käännöskukkasia TV-ohjelmissa ja leffoissa. Verkkosivusto, jolle kerätään käännöskukkasia. <<http://www.jounipaakkinen.fi/kaannos.html>>. 26.11.2012.

Rekola, Juha 2010: Polkuhinnoittelu valtaa av-käännösala. Uutinen Suomen Journalistiliiton verkkosivuilla. <<https://www.journalistiliitto.fi/uutiset/edunvalvontauutiset/?x519535=273427>>. 13.4.2012.

Sorsa, Jukka 2012: 98 irtisanoutui Broadcast Text Internationalilta. Uutinen av-kääntäjien verkkosivuilla. <<http://www.av-kaantajat.fi/?x103997=336025>>. 1.12.2012.

Suomen Journalistiliitto 2011: Työneuvosto äänesti av-kääntäjien työsuhteisuudesta. Uutinen liiton verkkosivuilla. <<http://www.journalistiliitto.fi/?x17635=6338216>>. 13.4.2012.

Suomen Journalistiliitto 2012a: Kääntäjäliitot paheksuvat MTV Median kääntäjien ulkoistamista. Uutinen liiton verkkosivuilla. <<http://www.journalistiliitto.fi/uutiset/?x17675=10384815>>. 14.1.2013.

Suomen Journalistiliitto 2012b: MOT vetoaa kääntäjäkaoksen ratkaisun puolesta. Uutinen liiton verkkosivuilla. <<http://www.journalistiliitto.fi/?x17635=11016610>>. 14.1.2013.

Suomen Journalistiliitto 2012c: Kääntäjäkiista kärjistyi - liitoilta hakusaarto ja ylityökielto! Uutinen liiton verkkosivuilla.

<<http://www.journalistiliitto.fi/uutiset/?x17675=11459230>>. 1.12.2012.

Verohallinto 2011: Yrittäjän eläketurva. Artikkelin Verohallinnon verkkosivuilla.

<http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Avoim_yhtio_ja_kommandiittiyhtio/Yritys_tyonantajana/Yrittajan_elaketurva%289606%29>. 1.12.2012.

Väliaho, Tuomo 2012: Kääntäjien joukkopako uhkaa MTV3:n ohjelmien tekstitystä.

Uutinen Helsingin Sanomien verkkosivuilla. <<http://www.hs.fi/kulttuuri/K%C3%A4nt%C3%A4nt%C3%A4jien+joukkopako+uhkaa+MTV3n+ohjelmien+tekstityst%C3%A4/a1351137998210>>. 14.1.2013.

Ylen av-kääntäjät 2012: Yleisradion av-kääntäjien vetoamus Suomen av-kääntäjien verkkosivuilla. <<http://www.av-kaantajat.fi/?x103997=351643>>. 10.1.2013.

Muut lähteet

Ihander, Anna-Maija 2012. Av-kääntäjien paneelikeskustelu 2.4.2012 Ylen RTI-talon auditoriossa.

LIITE 1

Työolojen vaikutus av-käännösten laatuun

Arvoisa av-kääntäjä,

Opiskelen Helsingin yliopistossa englannin kääntämistä ja teen parhaillaan graduani. Olen huolissani seurannut av-käännösalan kehittymistä ja pitemmän aikaa jo pohtinut, miten paljon ja missä suhteissa kiire, huonot palkat ja vähäinen arvostus oikeastaan vaikuttavat av-käännösten laatuun, joten päätin ottaa kysymyksen graduni aiheeksi. Koska ihmiset ja heidän työtapansa ovat niin erilaisia, yksittäisten käännösten analysoinnissa ja vertailussa ei olisi mieltä. Siksi päätin kerätä graduni aineistoksi kääntäjien omia näkemyksiä ja kokemuksia omasta työskentelystään ja siitä millaista ohjeistusta ja palautetta he saavat työnantajaltaan.

Pyytäisinkin, että vastaisit tähän kyselyyn, joka omalta osaltaan varmasti auttaa myös alan kehittymistä. Mitä enemmän alan tilanteen nurinkurisuuteen kiinnitetään huomiota ja sitä tutkitaan, sen parempi.

Monet kysymyksistä ovat avoimia, joten kaikenlainen pidempi ja syvempi aiheen pohdiskelu ja itseanalyysi on mahdollista ja jopa toivottavaa, mutta myös lyhyet ja ytimekkäät vastaukset ovat erittäin tervetulleita. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata. Pakolliset kysymykset on merkitty symbolilla *. Kyselyyn vastataan nimettömänä.

Pyydän vastaamaan kysymyksiin sen työpaikan ja -tilanteen perusteella, jossa tällä hetkellä olet. Jos et tällä hetkellä enää tee av-käännöksiä työksesi, vastaa viimeisimmän työkokemuksesi perusteella. Kyselyssä on erikseen kysymyksiä, joissa voit vertailla eri työtilanteiden ja -olojen vaikutuksia, jos sinulla on kokemusta erilaisista työolosuhteista. Tarkennettakoon vielä, että tässä kyselyssä av-käännöksillä viitataan nimenomaan tekstityskäännöksiin.

Vastaaminen kestää vastausten pituudesta riippuen arviolta 10-30 minuuttia. Vastaukset toivoisin saavani 22.4.2012 mennessä.

Vastaan mielelläni kyselyyn tai sen aiheeseen liittyviin kysymyksiin, ja kiitos jo etukäteen kaikille vastanneille!

Ystävällisin terveisin,
Tiina Kurvi
tiina.kurvi@helsinki.fi

Graduohjaaja Mari Pakkala-Weckström
mari.pakkala-weckstrom@helsinki.fi

TAUSTATIEDOT

1. Ikä

2. Sukupuoli

- Nainen
 Mies

3. Koulutus

- Ylempi korkeakoulututkinto
 Alempi korkeakoulututkinto
 Opistotasoinen tutkinto
 Ylioppilastutkinto
 Ammatillinen tutkinto
 Kansakoulu/keskikoulu/peruskoulu
 Jokin muu

Mikä on korkeakoulututkintosi pääaine?

Mikä muu?

*4. Oletko...

- työsuhhteessa
 freelancer
 yrittäjä
 jokin muu?

Mikä muu?

*5. Mikä/Mitkä seuraavista on työnantajasi tällä hetkellä?

- YLE
 MTV3
 Pre-Text
 Broadcast Text International
 SDI Media
 Softitler
 Jokin muu
 En voi/halua kertoa.

Mikä muu?

6. Kuinka kauan olet tehnyt av-käännöstöitä? Vastaus vuosina (v) ja/tai kuukausina (kk).

7. Teetkö muita töitä av-kääntämisen ohella?

- Av-kääntäminen on pääasiallinen tulonlähde. Teen av-käännöksiä h/vk
- Av-kääntäminen on sivutoiminen tulonlähde.

8. Teetkö tällä hetkellä av-käännöstöitä?

- Kyllä
- En

MOTIVAATIO JA TYÖOLOJAT

9. Mikä sai sinut alun perin ryhtymään av-kääntäjäksi?

10. Miten suhtaudut av-käännöstyöhön itseensä, jos ulkoisia vaikuttimia, kuten työoloja, ei oteta huomioon? Onko se esimerkiksi kutsumusammatti tai työ siinä missä jokin muukin?

11. Kuinka tärkeää työtä koet tekeväsi?

- täysin**   **melko**   **en osaa**   **melko**   **todella**
merkityksetöntä   **merkityksetöntä**   **sanoa**   **tärkeää**   **tärkeää**
-

Miksi olet tätä mieltä?

12. Kuinka tärkeänä koet muiden ihmisten työtäsi pitävän?

täysin merkityksetöntä   **melko merkityksetöntä**   **en osaa sanoa**   **melko tärkeää**   **todella tärkeää**

Miksi olet tätä mieltä?

13. Onko saamasi palkka mielestäsi...

selvästi liian pieni   **vähän liian pieni**   **en osaa sanoa**   **sopiva**   **liian suuri?**

14. Kuinka usein joudut työskentelemään kovalla kiireellä?

aina   **usein**   **joskus**   **harvoin**   **en koskaan**

15. Kuinka usein joudut työskentelemään kovan paineen alla?

aina   **usein**   **joskus**   **harvoin**   **en koskaan**

Kerro halutessasi lisää kysymysten 13, 14 ja 15 vastauksista tai työoloistasi muuten.

LAATU

16. Millainen on mielestäsi laadukas av-käännös?

17. Onko työnantajasi määritellyt av-käännösten laatutavoitteita mitenkään?

18. Oletko katsonut tekemiäsi av-käännöksiä sen jälkeen, kun ne on jo julkaistu yleisölle?

- Kyllä
 En

Jos olet, kuinka usein?

19. Kuinka usein olet tyytyväinen työn jälkeesi?

en koskaan harvoin joskus usein aina

-

20. Oletko huomannut av-käännöksissäsi virheitä tai parantamisen varaa?

- Kyllä
 En

Mitä olet huomannut?

21. Onko omien tietojesi mukaan av-käännöksiisi ikinä tehty muutoksia jälkeempään sinulta kysymättä?

- Kyllä
 Ei

Tiedätkö, mitä on muutettu tai miksi?

ERILAISTEN TYÖOLOJEN VAIKUTUKSIEN VERTAILU

22.1. Onko sinulla kokemusta sekä hyvistä että huonommista työoloista?

22.2. Jos on, oletko huomannut erilaisten työolojen johtaneen eroihin työn jäljessäsi?

22.3. Entä eroihin työmotivaatiossasi?

22.4. Entä eroihin suhtautumisessasi omaan työhösi tai omissa asenteissasi?

PALAUTE

23. Harjoittaako työnantajasi jonkinlaista laatukontrollia tai oikoluettuttamista?

- Kyllä
 Ei

Millaista laatukontrollia se harjoittaa ja kuinka usein? Millaista palautetta saat?

24. Luetutatko itse av-käännöksiäsi jollain toisella henkilöllä ennen palautusta?

- Kyllä
 En

Kuinka usein ja kenellä? Miksi?

25. Oletko ikinä saanut palautetta av-käännöksistäsi julkaisun jälkeen? Keneltä (esim. katsojalta, kollegalta tai työnantajalta)? Millaista palautetta sait? Mitä ajatuksia palaute herätti?

LOPPUKOMMENTIT

Kommentteja kyselyyn tai aiheeseen liittyen.

Kiitos osallistumisesta!

English summary

In this thesis I am going to study the effect of working conditions on AV translation quality based on a survey of Finnish AV translators. AV translation or audiovisual translation refers to translating programs and texts that combine sound and image and are displayed on various kinds of screens (Díaz Cintas & Remael 2007). The most common form of AV translation in Finland is subtitling, and according to many, the reading of subtitles is one reason for Finland's success in international assessments of pupils' performance in school, like PISA (Rekola 2010).

However, viewers seem quite unappreciative of this essential form of translation, paying attention only to typos and translation errors, and they are fairly unaware of the turmoil that has been going on in the AV translation industry. For years multinational AV translation companies have little by little cut translation fees and translators' rights in order to come and stay on top of the competition for lowest prices in the market. Therefore, translators have been forced to produce more and more translations in a shorter time to earn their living, often at the cost of translation quality.

I decided to study how much and in what way poor working conditions actually affect AV translation quality. Comparing different translations would be difficult, since translators and their working habits are so different, so in April 2012 I conducted a survey of AV translators to find out about their view on their working conditions and how it affects their working habits and translation quality. I conducted the survey with an electronic form and posted the link to the discussion forum for Finnish AV translators to reach the right target group.

For the lack of a better term, in this thesis 'working conditions' refer to translation fees, stress, atmosphere, the appreciation of translators, employers' quality standards and quality control as well as feedback. In addition, with 'AV translation' and 'AV translator' I mean solely subtitling and subtitlers, since those are the terms subtitlers themselves most commonly use.

The past few years in the Finnish AV translation industry

There are two groups of AV translators in Finland: the employees of Yle, who work under a collective agreement, the so called “Yhtyneet-sopimus” (the translators of MTV Media worked under this agreement too), and the translators working for translation agencies, who usually have to become sole traders. Those under Yhtyneet are guaranteed a decent salary and holiday pay while agency translators’ fees are typically only a fraction of that. Furthermore, as sole traders they have to pay all the employers costs and insurances themselves. At the moment, the biggest AV translation agencies in Finland are the multinational Broadcast Text International and SDI Media, both of which have done their part in continually cutting the translation fees while increasing translation volume and demands in order to make more profit. (Ihander & Sorsa 2010.)

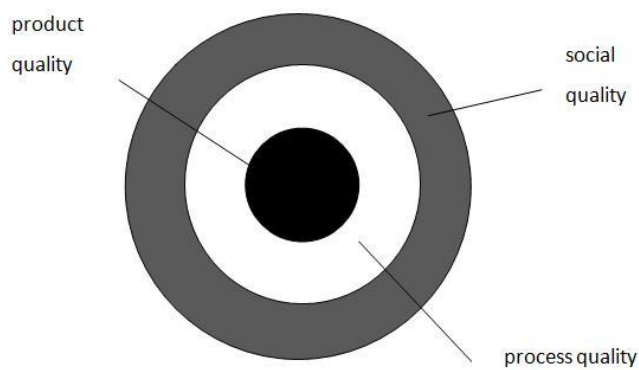
AV translators got fed up by the situation and their resistance movement got a kick-start in December 2009 when BTI defeated the Finnish agency Pre-Text in a bidding war over the translations for Nelonen channels (Helin 2010). As a result, 60 Pre-Text translators were made redundant, which was almost a fifth of all professional AV translators in Finland (Rekola 2010). Since then, unions have managed to negotiate a collective agreement for agency translators, but only Pre-Text has signed it, so it didn’t do much to change the situation in the field (KAJ ry 2011). One reason why these multinational translation agencies continue to thrive is that they tend to hire a lot of language students or other untrained people interested in the field who want work experience and find the work fun but who are not aware of their rights and decent fees (Ihander & Sorsa 2010).

Moreover, a major setback came in fall 2012 as MTV Media announced it will outsource all its translation operations to BTI International, a subsidiary of Broadcast Text International, making Yle the only company in Finland that pays decent salaries to its AV translators. When BTI refused to openly discuss about the future of its new translators, 101 of all the 114 former MTV translators resigned during the fall. (Sorsa 2012, Journalistiliitto 2012.) This latest turn has received more widespread media coverage than the field of AV translation has had before, and caused many instances to criticize the transaction.

If working conditions in the AV translation agencies do not get any better, there is a risk the whole field turns into just a pit stop for self-respecting professionals on their way to better and more profitable career options. It could lead to the decay of Finnish language, as amateur translators become responsible for the most popular form of translation in Finland. (Mannerkoski 2012).

Theory about AV translation quality

Kristiina Abdallah (2007) has studied the quality of subtitling, and she states that the concept of quality is rather ambiguous. Generally, and often also in translation theory, quality means good quality and excellence, but for example in the world of business it stands for quality in relation to price. Abdallah argues the concept of quality should be widened from the traditional narrow sense of good quality and proposes a three-dimension model that consists of **product quality**, **process quality** and **social quality** (Figure 1).

Figure 1. Three dimensions of quality (Abdallah 2007).

Product quality is what translation theory and translator training quite often only focuses on: comparing source and target texts, emphasizing translators' modesty, competence and responsibility to produce the right kind of translation, but not paying any attention to translators' rights. Process quality encompasses aspects like how fast

and with what instruments the translation was produced. Social quality means collective quality standards the actors have agreed on. Evaluating translation quality often limits to product quality, because it is the only dimension that viewers can observe, but the focus should be shifted more to the outer dimensions as well.

To avoid problems and distrust, it is important for actors in a production network to agree on the quality standards. Furthermore, it would be useful to let the viewers know the standards too, so in evaluating subtitles they could also take into account the conditions that affected the translation process. (Abdallah 2007.)

For example Eivor Gummerus and Cathrine Paro (2001) have emphasized that good translation quality is a result of cooperation between all the actors in the program production line, not just of the translator's effort. They have analysed the translation processes in YLE FST's department of TV Translations & Versioning, and based on their firsthand experience and the department's policies they have drawn up a list of steps for assuring the quality of subtitles:

1. Start an in-house translation unit.
2. Pay special attention to requirements of competence when recruiting translators.
3. Provide thorough training on the job.
4. Pay special attention to the commissioning stage.
5. Make sure that the "production line" works smoothly.
6. Establish a reviewing system.

Step 4 means that when commissioning a translation, translation coordinators and translators should be aware of how demanding the translation is and of their own or their subordinates' translation skills. Step 5 emphasizes cooperating and maintaining good relations between every one, and step 6 is about monitoring translators' competence and providing training for them.

Results of the survey

A total of 42 AV translators responded to the survey, which is at least 10 % of all AV translators in Finland. All the respondents also appear to be professionals in the field: almost every one of them has studied languages or translation at a university, the average age was 37 years (even the youngest of them was already 26 years old), every respondent had worked as an AV translator at least for two years, and for a great majority of them, AV translation was the main source of income. 11 of the respondents worked for Yle, 18 for MTV, 2 for Pre-Text, 12 for BTI and 4 for SDI (the answers overlap).

Three main themes rose from the survey answers. Quite predictably, the topic of money and decent fees was discussed by most respondents under various different questions, even when specifically asked not to take the money-issue into consideration, but AV translators' personal attitudes and especially employers' quality standards and control seem to have a significant effect on AV translation quality too.

According to their personal experience, quite many of the respondents felt that viewers and employers don't appreciate their work, but they themselves believe in the importance of their work, mostly because of the vast number of viewers and the belief that viewers learn both Finnish and foreign languages while watching subtitled programs.

One reason for the lack of appreciation and positive feedback is that a good AV translation tends to be as unobtrusive as possible, which is why viewers usually come fully aware of the translation only when there is something wrong with it. Therefore, AV translators need strong faith in their own work and skills in order to continue producing high-quality AV translations.

Moreover, many respondents were actually putting some extra effort into the quality of their work by watching their translations on TV afterwards and having them proofread before handing them in.

The topic of money was naturally a recurrent theme in the answers, and a big part of the respondents felt that an AV translator should get an adequate fee from a high-

quality translation and also that high quality is not achievable without an adequate fee. However, some of the respondents did not let the small fee affect their work. They did their translations carefully and used the time they needed, even though it wasn't profitable. On the other hand, some respondents with small fees could not afford to invest in the quality the same way, even if they wanted to, while others with small fees refused to spend any extra minutes on their translations as a matter of principle, even if they could afford to be more thorough.

There were also some personal differences in what kinds of fees were considered adequate. BTI's fees are generally considered too small, but a couple of respondents found them adequate enough. One of them commented that it is because the work itself is easy and quick if you have sufficient language and research skills. Furthermore, the income did not seem to have an effect on how content the respondents were with their finished translations.

Although money is such a big factor, the respondents still did not think that it is a component of quality. When asked to define a high-quality AV translation, the respondents focused on listing aspects of product quality and left aside factors related to the translation process and working conditions. Even though the professional translators themselves do not think fees and other working conditions are part of the definition of translation quality, they do consider adequate financial compensation an absolute precondition for quality, so the difference in conception might not be too significant.

One of the survey's most surprising results was how different views respondents had about their employers' quality standards. Even translators of the reputable Yle and MTV gave quite different answers: most of them mentioned some kind of detailed instructions or written instruction manuals, but a few thought there were no strict rules, only some guidelines. Is it possible that not every translator of Yle and MTV has received the manuals which were mentioned by so many respondents, or do some of them just feel that the instructions are "not carved in stone"?

The greatest contrast was found in the answers of BTI translators. One of them even thought BTI has not set any quality standards at all while others said that "high quality

is very important to BTI” and mentioned a detailed, 80-page instruction manual. One reason for this could be that the BTI translators are scattered and kept isolated by the company. There is no e-mail list for them to contact each other and they usually are quite unaware of their colleagues. When they are not in any contact with each other, they cannot mimic others or learn from them. If in the middle of a recruiting process the training of some translators gets somehow neglected or if there is no systematic formula for training new translators, the views of individual translators can freely start taking different forms.

Of course, AV translation is very solitary work by nature, but according to the respondents, Yle and MTV for example had a quality control method where every now and then every translator’s work is proofread by a colleague before it is handed in. This way AV translators are in regular contact with other translators and their view on quality standards.

A natural counterpart for quality standards is of course quality control, and it was a significant theme in the survey answers as well. Systematically every MTV, Yle and Pre-Text translator mentioned that their employer has a control system where colleagues proofread each other’s translations. However, the BTI translators did not have as unanimous thoughts about the scale of BTI’s quality control and the nature of feedback. According to many respondents working for BTI, the control is only focused on the first few months in the company, and feedback is always complaints about mistakes, but a few BTI respondents have also received positive feedback and been praised for their good work. So BTI either has not informed all of its translators well enough about the quality control system, or the company treats its translators differently.

Since April 2012, BTI has undergone a lot of turmoil because of taking over MTV translation operations and the resignations of former MTV translators, and perhaps as a respond to all the accusations made against it in the media, it posted a promise of quality on its website and e-mailed it to its translators. In this message the company promises for example that BTI’s trained translators undergo an orientation to the company policies, that their work is being monitored, and that they get feedback on it.

As a result, BTI has now at least made a clear written statement about their quality standards.

Conclusion

The survey of AV translators that I conducted in April 2012 supports many generally known facts about the AV translation industry in Finland: Small translation fees and restricting translators' rights is the basis for many AV translation agencies' operations, which quite often forces translators to sacrifice quality. Some AV translators have, however, the possibility to invest in translation quality at their own expense and some of them have decided to do so. AV translators' work is not widely or openly appreciated, which demands a great deal of faith in their own work from them. Furthermore, cooperation and interaction between the translator, the employer and the customer are essential for a successful translation.

But this study also revealed that there is room for improvement when it comes to the employers' consistency in setting quality standards, practicing quality control and giving feedback to translators. Different AV translators had different ideas of what the employer expects of the translations and in the multinational agencies' case the translators' answers also disagreed on the nature and consistency of the feedback.

Recently there have been a lot of studies about the situation in the AV translation industry and this study is a contribution to that growing field of research. It sheds more light on the unfortunate state of the industry, of which the general public has also become more aware since MTV outsourced its translators, but it also emphasizes the fact that the employers' role in assuring good AV translation quality is not restricted to paying decent translation fees – the employer needs to focus on quality standards and quality control as well.